

**Estudis
econòmics**

EL SECTOR EMPRESARIAL A CATALUNYA I ESPANYA

Impacte econòmic de
diferents escenaris polítics

Document de Treball 05/06/2014

ÍNDEX

1	INTRODUCCIÓ	5
2	MACROMAGNITUDS COMPARADES	5
3	FLUXOS I SALDOS COMERCIALS	14
4	ESTRUCTURA I DIMENSIÓ EMPRESARIAL	38
5	ESTALVI, INVERSIÓ I CAPACITAT DE FINANÇAMENT	43
6	CRÈDIT I ENTITATS DE CRÈDIT	46
7	PRINCIPALS RESULTATS	52

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest estudi és aportar informació útil per valorar l'impacte econòmic d'un Estat propi en el sector empresarial català, principalment des de la perspectiva dels fluxos i saldos comercials; de l'estalvi, la inversió, el finançament i el crèdit.

Cal advertir que els temes seleccionats no esgoten la problemàtica que es tracta. Entre les omissions es pot destacar l'impacte potencial d'un Estat propi en el sectors regulats (energia, comunicacions), els fluxos migratoris i les inversions.

Aquest estudi complementa un informe anterior, ja presentat, sobre l'impacte econòmic d'un Estat propi en el sector públic, i dóna compliment al mandat del Ple de la Cambra de Comerç de Barcelona d'analitzar les conseqüències econòmiques associades amb un possible canvi d'estatus polític a Catalunya.

Com també era el cas de l'estudi anterior, es parteix de la base que un Estat català formaria part del marc institucional europeu, ja que és l'únic escenari consistent amb el posicionament en aquesta qüestió de les cambres catalanes, que es basa en tres punts: (i) respecte a la voluntat democràtica del poble català representat pel seu Parlament, (ii) demanda d'una solució negociada que eviti perjudicis evitables per a l'economia i per al conjunt de la societat i (iii) continuïtat en les relacions comercials, financeres i monetàries dins del marc institucional europeu.

L'existència d'un acord polític que eventualment reguli la constitució d'un Estat propi català dins del marc institucional europeu no exclou la possibilitat que el procés de canvi d'estatus es produeixi en un clima conflictiu, del qual es podrien derivar uns costos de transició com a conseqüència de possibles canvis en els fluxos comercials, les inversions i les relacions interempresarials. L'objecte principal d'aquest estudi és objectivar en la mesura del possible alguns dels principals factors que podrien determinar aquests costos i la seva magnitud.

2. MACROMAGNITUDS COMPARADES

En aquest primer apartat s'analitzen la dimensió i l'evolució recent d'algunes macromagnituds bàsiques de l'economia catalana i es comparen amb els valors corresponents per al conjunt de l'economia espanyola i de l'economia espanyola sense Catalunya, a partir de les últimes dades estadístiques disponibles.

Producte Interior Brut

La **Taula 1** mostra el valor del PIB de Catalunya, d'Espanya i d'Espanya sense Catalunya, al llarg del període 2008-2013, segons les últimes dades publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) a la Comptabilitat Regional (CRE). Durant aquest període de sis anys, el pes que representa el PIB català en el total espanyol ha augmentat des del 18,5 % el 2008 fins al 18,8 % el 2013. L'augment de pes de l'economia catalana posa de manifest que l'impacte de la crisi, molt profund tant a Catalunya com a la resta d'Espanya, ha estat relativament menor al Principat. L'any 2013, el PIB català se situava en un 95,9 % del valor registrat el 2008 (en comparació amb un 93,6 % per al PIB espanyol sense Catalunya).

Taula 1. PIB (I)

	PIB M€		% PIB CAT/ESP	PIB M€ ESP-CAT
	CATALUNYA	ESPANYA		
2008	200.807,8	1.087.788,0	18,5	886.980,2
2009	193.054,1	1.046.894,0	18,4	853.839,9
2010	194.165,2	1.045.620,0	18,6	851.454,8
2011	194.285,2	1.046.327,0	18,6	852.041,8
2012	192.587,0	1.029.279,0	18,7	836.692,0
2013	192.544,9	1.022.988,0	18,8	830.443,1

Font: INE (CRE). Valors a preus corrents

Com es pot observar a la **Taula 2**, el PIB de Catalunya (mesurat en euros corrents) se situa en un rang similar al de països europeus independents com Finlàndia i Grècia; és aproximadament una cinquena part inferior al de Dinamarca; una tercera part inferior al d'Àustria; la meitat del de Polònia i dues cinquenes parts del PIB de Suïssa. Per altra banda, supera aproximadament en un 20 % el PIB de Portugal i el d'Irlanda; és un 25 % superior al de Txèquia i Romania; i dobla el d'Hongria.

Taula 2. PIB (II)

	PIB MM€	CAT=100
Suïssa	501,0	260,2
Polònia	388,2	201,6
Àustria	312,7	162,4
Dinamarca	251,4	130,6
Finlàndia	195,0	101,3
<i>Catalunya</i>	<i>192,5</i>	<i>100,0</i>
Grècia	181,7	94,4
Portugal	165,3	85,9
Irlanda	165,3	85,9
Txèquia	148,2	77,0
Romania	142,4	73,9
Hongria	97,6	50,7

Font: AMECO (CE). Preus corrents, any 2013

El PIB d'Espanya sense Catalunya (**Taula 3**) es situaria per sota de països com Corea, Mèxic i Austràlia; però clarament per sobre d'economies com la turca o l'holandesa.

Taula 3. PIB (II)

	PIB MM€	ESP=100
Austràlia	1.140,7	137,4
Mèxic	955,5	115,1
Corea	917,9	110,5
<i>Esp. - Cat.</i>	<i>830,4</i>	<i>100,0</i>
Turquia	611,4	73,6
P. Baixos	605,1	72,9

Font: AMECO (CE). Preus corrents, any 2013

PIB per càpita

La **Taula 4** compara el PIB per càpita a Catalunya, a Espanya i a Espanya sense Catalunya, al llarg del mateix període de la taula anterior (2008-2013), segons les últimes dades publicades per l'INE (CRE). Malgrat haver caigut un 3,5 % al llarg del període (6 % al conjunt de l'Estat), el PIB per càpita a Catalunya ha augmentat en relació a la mitjana espanyola, des del 115,8 registrat el 2008 al 119,7 el 2013 (Espanya=100). Per altra banda, el PIB per càpita d'una Espanya sense Catalunya representaria un 96,3 % del valor actual (2013) per a l'economia espanyola. Aquest guany de pes relatiu de l'economia catalana en termes de PIB per càpita és degut a la combinació d'una menor caiguda del PIB i d'una moderada disminució de la població total al llarg del període analitzat, que contrasta amb un lleuger augment de la població al conjunt d'Espanya.

Taula 4. PIB per càpita (I)

	PIB pc €		ESP=100	PIB pc €	ESP=100
	CATALUNYA	ESPANYA	CAT/ESP	ESP-CAT	E-C/E
2008	27.620,0	23.858,0	115,8	23.144,9	97,0
2009	26.489,0	22.794,0	116,2	22.096,5	96,9
2010	26.521,0	22.695,0	116,9	21.972,1	96,8
2011	26.603,0	22.685,0	117,3	21.947,3	96,7
2012	26.419,0	22.297,0	118,5	21.523,6	96,5
2013	26.666,0	22.279,0	119,7	21.460,1	96,3

Font: INE (CRE). Valors a preus corrents

La **Taula 5** compara el PIB per càpita de Catalunya amb els mateixos països de la Taula 2 més els EUA i la mitjana de l'Eurozona, a preus corrents (la **Taula 6** fa el mateix tipus de comparació per Espanya sense Catalunya amb els països de la Taula 3). En alguns casos les distàncies es redueixen en termes relatius i en altres augmenten. Per exemple, es redueix la diferència de Catalunya amb Àustria (en termes percentuals) però augmenta significativament amb Dinamarca i Finlàndia. Segons aquest indicador, Catalunya se situa uns 7,7 punts per sota de la mitjana europea, mentre que Espanya sense Catalunya se situa 33,8 punts percentuals per sota.

Taula 5. PIB per càpita (II)

	PIB pc €	CAT=100
Suïssa	62.555,1	234,6
Dinamarca	44.871,2	168,3
EUA	39.973,4	149,9
Àustria	37.003,5	138,8
Irlanda	36.018,0	135,1
Finlàndia	35.848,0	134,4
Eurozona 18	28.706,7	107,7
<i>Catalunya</i>	<i>26.666,0</i>	<i>100,0</i>
Grècia	16.096,3	60,4
Portugal	15.746,9	59,1
Txèquia	14.096,9	52,9
Polònia	10.076,1	37,8
Hongria	9.864,0	37,0
Romania	6.696,3	25,1

Font: AMECO (CE). Preus corrents, any 2013

Taula 6. PIB per càpita (III)

	PIB pc €	ESP=100
Austràlia	49.727,5	231,7
EUA	39.973,4	186,3
Països Baixos	36.075,8	168,1
Eurozona 18	28.706,7	133,8
<i>Esp. - Cat.</i>	<i>21.460,1</i>	<i>100,0</i>
Corea	18.319,9	85,4
Mèxic	8.462,4	39,4
Turquia	8.071,0	37,6

Font: AMECO (CE). Preus corrents, any 2013

Ara bé, cal tenir en compte que aquests valors no recullen l'impacte sobre el poder adquisitiu de les diferències de nivell de preus entre països. L'instrument que habitualment s'utilitza per incorporar aquest impacte són els indicadors de *Paritat de Poder de Compra* (PPC), que comparen el cost monetari d'un mateix cistell de consum en diferents territoris, normalment estats, en un moment concret del temps. Permeten homogeneïtzar el poder adquisitiu dels residents en cadascun dels territoris, per tal d'eliminar, en les comparacions de macromagnituds, els efectes associats amb les diferències de preus. A Europa es fa servir un únic valor de PPC per a cada estat.

Les Taules 7 i 8 presenten el PIB per càpita dels països analitzats a les Taules 5 i 6 corregits pel diferencial de preus, utilitzant els indicadors de la base de dades macroeconòmica AMECO de la Unió Europea. Per a Catalunya s'utilitza el mateix índex de correcció que per a Espanya. Com es pot observar, les diferències relatives es redueixen notablement en comparació amb les taules anteriors. Catalunya passa a situar-se a un nivell molt similar al de Finlàndia i les distàncies amb Irlanda, Dinamarca i Àustria no superen el 15 %.

Taula 7. PIB per càpita PPC (I)

	PIB pc PPC	CAT=100
Suïssa	40.613,6	138,3
EUA	40.409,7	137,6
Àustria	33.390,4	113,7
Irlanda	33.205,8	113,1
Dinamarca	32.384,2	110,3
<i>Catalunya</i>	<i>29.361,4</i>	<i>100,0</i>
Finlàndia	29.043,1	98,9
Txèquia	21.788,3	74,2
Portugal	19.351,1	65,9
Grècia	18.629,6	63,4
Hongria	18.106,4	61,7
Polònia	17.494,2	59,6
Romania	13.503,8	46,0

Font: AMECO (CE), valors any 2013

Taula 8. PIB per càpita PPC (II)

	PIB pc PPC	ESP=100
Austràlia	38.336,5	162,2
EUA	40.409,7	171,0
Països Baixos	32.482,9	137,5
<i>Esp. - Cat.</i>	<i>23.629,3</i>	<i>100,0</i>
Corea	23.353,6	98,8
Mèxic	14.297,7	60,5
Turquia	16.962,4	71,8

Font: AMECO (CE), valors any 2013

Una limitació important de les taules anteriors es que assumeixen un mateix nivell de preus per a Catalunya i Espanya. Fins l'any 2010, el *Gabinete de Economía Regional* de la *Fundación de Cajas de Ahorro* (FUNCAS), ha estat publicant un índex de PPC per als territoris de les comunitats autònomes espanyoles. Segons aquest índex, l'any 2010 l'economia catalana tenia un nivell de preus un 8,5 % superior a la mitjana espanyola. Si el valor del PIB per càpita a Catalunya en comparació amb la mitjana espanyola (119,7) es corregeix amb aquest índex, el diferencial amb Espanya disminueix significativament, fins al 111,2. Per tant, les diferències amb els països de la Taula 7 augmentarien en proporció.

Ocupació total (persones)

La **Taula 9** mostra el nombre d'ocupats a Catalunya i Espanya (amb i sense Catalunya) al llarg del període de referència, segons dades de l'INE (CRE). Com es pot observar, durant aquest període també ha augmentat el pes que representa la població ocupada a Catalunya (persones) com a percentatge del conjunt de l'Estat, en menor mesura que en el cas del PIB: des del 17,7 % el 2008 al 17,9 % el 2013. La caiguda de l'ocupació com a conseqüència de la crisi ha estat profunda a les dues zones: 15,9 punts percentuals menys a Catalunya des dels màxims de 2008 i 16,7 punts a Espanya (sense Catalunya).

Taula 9. Ocupació

	Ocupats, milers		% Ocupats CAT/ESP	Ocup., m. ESP-CAT
	CATALUNYA	ESPANYA		
2008	3.664,3	20.687,1	17,7	17.022,8
2009	3.433,4	19.344,2	17,7	15.910,8
2010	3.363,3	18.917,5	17,8	15.554,2
2011	3.307,9	18.563,2	17,8	15.255,3
2012	3.169,0	17.778,0	17,8	14.609,0
2013	3.080,5	17.252,0	17,9	14.171,5

Font: INE (CRE)

Entre 2008 i 2013 la taxa d'atur a Catalunya (**Taula 10**) ha augmentat en 14,4 punts percentuals (del 9 % al 23,4 %) i a Espanya (sense Catalunya) en 15,1 punts (del 11,8 % al 26,9 %). La diferència entre les dues zones ha anat augmentat progressivament des del principi de la crisi, d'uns 2,2 punts el 2009 a 3,5 el 2013.

Taula 10. Atur

	Taxa d'atur			Desocupats CAT	Actius	Desocupats ESP	Actius	Desocupats ESP-CAT	Actius
	CATALUNYA	ESPANYA	ESP-CAT						
2008	9,0	11,3	11,8	345,8	3.840,4	2.590,6	22.848,3	2.244,8	19.007,9
2009	16,2	18,0	18,4	618,7	3.807,6	4.149,5	23.037,5	3.530,8	19.229,9
2010	17,8	20,1	20,5	677,1	3.814,7	4.632,4	23.088,9	3.955,3	19.274,2
2011	19,2	21,6	22,1	734,0	3.813,6	4.999,0	23.103,6	4.265,0	19.290,0
2012	22,6	25,0	25,5	846,0	3.735,2	5.769,0	23.051,0	4.923,0	19.315,8
2013	23,4	26,4	26,9	859,0	3.676,0	5.995,3	22.745,3	5.136,3	19.069,3

Font: IDESCAT

Productivitat del treball

La **Taula 11** compara la productivitat del treball (PIB/ocupats), a partir de les dades anteriors. També en aquest cas, Catalunya guanya pes relatiu al llarg del període considerat: des d'un valor de 104,2 en relació a la mitjana espanyola (Espanya=100) el 2008 a un 105,4 el 2013. Sense Catalunya, la productivitat del treball de l'economia espanyola seria un 98,8 % del valor actual (2013). Cal destacar que l'augment de pes relatiu en termes de productivitat ha estat menor que en termes de PIB per càpita, perquè aquest segon recull l'efecte combinat de l'augment de productivitat juntament amb una menor destrucció d'ocupació.

Taula 11. Productivitat del treball

	€ per ocupat		ESP=100	€ p.o.	ESP=100
	CATALUNYA	ESpanya	CAT/ESP	ESP-CAT	E-C/E
2008	54.801,1	52.582,9	104,2	52.105,4	99,1
2009	56.228,3	54.119,3	103,9	53.664,2	99,2
2010	57.730,6	55.272,6	104,4	54.741,1	99,0
2011	58.733,7	56.365,7	104,2	55.852,2	99,1
2012	60.772,2	57.896,2	105,0	57.272,4	98,9
2013	62.504,4	59.296,8	105,4	58.599,5	98,8

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE (CRE)

La productivitat ha augmentat notablement a les dues zones durant aquest període (14,1 % a Catalunya i 12,8 % a Espanya), en bona part com a contrapartida a l'acusada destrucció d'ocupació associada a la crisi econòmica.

VAB industrial (manufactures)

La **Taula 12** mostra el Valor Afegit Brut de les indústries manufactureres a les tres zones, segons l'INE (CRE). Catalunya representa el 24,4 % del total espanyol el 2013, un valor similar al registrat el 2008 (24,2 %), posant de manifest la relativa concentració de les activitats industrials al territori del Principat.

Taula 12. VAB Manufactures (I)

	M€		%
	CATALUNYA	ESpanya	CAT/ESP
2008	33.281,2	137.449,0	24,2
2009	29.358,9	119.820,0	24,5
2010	30.501,8	124.483,0	24,5
2011	30.522,8	128.052,0	23,8
2012	30.257,4	125.912,0	24,0
2013	30.541,9	125.132,0	24,4

Font: INE (CRE)

En l'actual context de crisi, la indústria manufactura ha perdut pes relatiu a Catalunya, i ha passat de representar un 16,6 % del seu PIB el 2008 a un 15,9 % el 2013 (**Taula 13**). Tot i així, un valor clarament superior a l' 11,4 % de l'economia espanyola aquest darrer any.

Taula 13. VAB Manufactures (II)

	% PIB	
	CATALUNYA	ESP-CAT
2008	16,6	11,7
2009	15,2	10,6
2010	15,7	11,0
2011	15,7	11,4
2012	15,7	11,4
2013	15,9	11,4

Font: INE (CRE)

Inversió en béns d'equipament i altres actius productius

La **Taula 14** compara la inversió en béns d'equipament i altres actius productius a les tres zones, a partir de les últimes dades publicades per l' IDESCAT. El pes de l'economia catalana per aquest concepte en el conjunt de l'economia espanyola és superior al seu pes en el PIB: un 20,5 % l'any 2013. A diferència de les variables anteriors, en aquest cas l'evolució ha estat desfavorable a Catalunya, que ha perdut pes relatiu al llarg del període considerat (2008-2013). La contracció d'aquesta macromagnitud, determinant per al creixement econòmic, ha estat molt intensa a les dues zones, com a conseqüència de la crisi: un 23,8 % des dels màxims del 2008 a Catalunya i un 14,6 % al conjunt d'Espanya.

Taula 14. Inversió productiva (I)

	M€		%	M€
	CATALUNYA	ESPANYA		
2008	20.853,0	91.894,0	22,7	71.041,0
2009	17.234,0	71.358,0	24,2	54.124,0
2010	17.638,0	76.319,0	23,1	58.681,0
2011	17.360,0	81.503,0	21,3	64.143,0
2012	16.496,0	78.943,0	20,9	62.447,0
2013	16.096,0	78.465,0	20,5	62.369,0

Font: IDESCAT

Tot i així, el percentatge que representa la inversió en equipament en relació al PIB continua sent superior a Catalunya, en consonància amb el major pes industrial del territori (**Taula 15**).

Taula 15. Inversió productiva (II)

	% PIB		
	CATALUNYA	ESPANYA	CAT/ESP
2008	10,4	8,4	8,0
2009	8,9	6,8	6,3
2010	9,1	7,3	6,9
2011	8,9	7,8	7,5
2012	8,6	7,7	7,5
2013	8,4	7,7	7,5

Font: IDESCAT

Despesa en R+D de les empreses

La **Taula 16** mostra les despeses (corrents i de capital) en R+D del sector empresarial, segons dades publicades per l'IDESCAT i l'INE. Catalunya representa un 23,5 % del total espanyol per aquest concepte, havent perdut pes relatiu des del 2006. La despesa empresarial en R+D ha caigut a les dues zones des dels màxims del 2008: un 16,6 % a Catalunya i un 12,4 % al conjunt de l'Estat.

Taula 16. Despesa empresarial en R+D (I)

	M€		%	M€
	CATALUNYA	ESPANYA		
2006	1.705,0	6.578,7	25,9	4.873,7
2007	1.833,0	7.474,9	24,5	5.641,9
2008	2.007,3	8.096,7	24,8	6.089,4
2009	1.917,7	7.596,6	25,2	5.678,8
2010	1.833,4	7.534,7	24,3	5.701,3
2011	1.741,8	7.419,9	23,5	5.678,1
2012	1.672,9	7.094,3	23,6	5.421,4

Font: IDESCAT, INE

Però ho ha fet amb una intensitat similar a la del PIB, de manera que el pes que representa aquesta variable sobre el PIB (**Taula 17**) ha variat poc (0,9 % a Catalunya i 0,7 % a Espanya).

Taula 17. Despesa empresarial R+D (II)

	% PIB	
	CATALUNYA	ESPANYA
2006	0,8	0,6
2007	0,9	0,7
2008	1,0	0,8
2009	1,0	0,7
2010	1,0	0,7
2011	0,9	0,7
2012	0,9	0,7

Font: IDESCAT, INE

3. FLUXOS I SALDOS COMERCIALS

En aquest tercer apartat s'analitzen, en primer lloc, la dimensió i l'evolució recent dels principals fluxos comercials entre les economies catalana i espanyola i de les dues amb l'estranger. En segon lloc, s'estima l'impacte sobre el PIB i sobre les perspectives de creixement d'un possible canvi en el volum de comerç entre les dues zones, arran de la constitució d'un Estat propi.

Exportacions/importacions a/de l'estranger

La **Taula 18** mostra el valor (en euros corrents) de les exportacions de béns i serveis a l'estranger de Catalunya i d'Espanya (amb i sense Catalunya) al llarg del període 2008-2013, a partir de dades publicades per l'IDESCAT. Com es pot observar, durant aquest període les exportacions catalanes a l'estranger han augmentat un 15,3 % en termes nominals (no ajustats pels canvis de preus), però les de la resta d'Espanya (sense Catalunya) encara ho han fet més (un 22,9 %), de manera que Catalunya ha perdut pes relatiu per aquest concepte. Tot i així, les exportacions catalanes de béns i serveis representen més d'una cinquena part del total espanyol (un 22,0 % el 2013).

Taula 18. Exportacions de béns i serveis a l'estranger (I)

	M€		%	M€
	CATALUNYA	ESPANYA		
2008	66.512,0	288.217,0	23,1	221.705,0
2009	56.344,0	250.642,0	22,5	194.298,0
2010	64.853,0	286.075,0	22,7	221.222,0
2011	72.401,0	322.717,0	22,4	250.316,0
2012	76.603,0	336.007,0	22,8	259.404,0
2013	76.698,0	349.120,0	22,0	272.422,0

Font: IDESCAT. Valors a preus corrents

En relació al seu propi PIB (**Taula 19**), l'any 2013 les exportacions totals a l'estranger representaven el 39,8 % a Catalunya (un augment notable des del 33,1 % del 2008) i el 32,8 % a Espanya (sense Catalunya).

Taula 19. Exportacions de béns i s. a l'estranger (II)

	% EXP/PIB		
	CATALUNYA	ESPANYA	ESP-CAT
2008	33,1	26,5	25,0
2009	29,2	23,9	22,8
2010	33,4	27,4	26,0
2011	37,3	30,8	29,4
2012	39,8	32,6	31,0
2013	39,8	34,1	32,8

Font: IDESCAT

Pel que fa a les importacions, la **Taula 20** registra el valor (en euros corrents) de les importacions de béns i serveis a Catalunya i a Espanya (amb i sense Catalunya), durant el mateix període i segons la mateixa font. El pes de les importacions catalanes en el conjunt espanyol (**Taula 21**) representava un 20,2 % el 2013, inferior al que representen les exportacions, però per sobre de la participació de Catalunya en el PIB espanyol, havent disminuït amb relació al 2008 (21,7 %).

Taula 20. Importacions de l'estranger (I)

	M€		% IMP	M€
	CATALUNYA	ESPANYA	CAT/ESP	ESP-CAT
2008	76.254,0	351.497,0	21,7	275.243,0
2009	57.115,0	270.339,0	21,1	213.224,0
2010	65.341,0	308.708,0	21,2	243.367,0
2011	68.550,0	333.707,0	20,5	265.157,0
2012	67.794,0	328.342,0	20,6	260.548,0
2013	65.617,0	324.399,0	20,2	258.782,0

Font: IDESCAT. Valors a preus corrents

Taula 21. Imp. de l'estranger (II)

	% IMP/PIB	
	CATALUNYA	ESP-CAT
2008	38,0	31,0
2009	29,6	25,0
2010	33,7	28,6
2011	35,3	31,1
2012	35,2	31,1
2013	34,1	31,2

Font: IDESCAT

Les **Taules 22 i 23** mostren els saldos comercials amb l'estranger (diferència entre exportacions i importacions). L'any 2013 Catalunya registrava un superàvit comercial amb l'estranger d'uns 11.000 milions d'euros, equivalent al 5,8 % del PIB català, que representa gairebé la meitat (44,8 %) del superàvit comercial del conjunt de l'Estat (uns 25.000 milions). Sense Catalunya, Espanya hauria registrat un saldo comercial amb l'estranger de l'1,6 %, en comparació amb el 2,4 % registrat amb Catalunya.

Taula 22. Saldos comercials amb l'estranger (I)

	M€		%	M€
	CATALUNYA	ESPANYA	CAT/ESP	ESP-CAT
2008	-9.742,0	-63.280,0	15,4	-53.538,0
2009	-771,0	-19.697,0	3,9	-18.926,0
2010	-488,0	-22.633,0	2,2	-22.145,0
2011	3.851,0	-10.990,0	-35,0	-14.841,0
2012	8.809,0	7.665,0	114,9	-1.144,0
2013	11.081,0	24.721,0	44,8	13.640,0

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Taula 23. Saldos comercials amb l'estranger (II)

	% PIB		
	CATALUNYA	ESPANYA	ESP-CAT
2008	-4,9	-5,8	-6,0
2009	-0,4	-1,9	-2,2
2010	-0,3	-2,2	-2,6
2011	2,0	-1,1	-1,7
2012	4,6	0,7	-0,1
2013	5,8	2,4	1,6

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Vendes/compres a/de la resta de l'Estat

a) Segons les fonts oficials: TIOC 2001/2005

Les úniques dades oficials disponibles sobre fluxos comercials totals de béns i serveis entre Catalunya i la resta de l'Estat —desglossant compres, vendes i saldos— són les que proporcionen les Taules Input-Output (TIO) de l'economia catalana publicades per l'IDESCAT i disponibles per als anys 2001 i 2005 (hi ha antecedents no oficials per als anys 1967 i 1987 i les corresponents a l'any 2011 estan en curs d'elaboració). Per altra banda, l'IDESCAT proporciona informació sobre el saldo exterior de Catalunya (amb l'estranger i amb la resta de l'Estat), que permet deduir el saldo comercial de Catalunya amb la resta de l'Estat.

Com es pot observar a la **Taula 24**, les vendes de béns i serveis (en euros corrents) de Catalunya a la resta de l'Estat van augmentar en termes absoluts —van passar de 53.626,9

milions d'euros el 2001 a 64.204,7 milions el 2005— però van disminuir en termes relatius: del 39,5 % del PIB el 2001 al 35,5 % el 2005. Les exportacions catalanes de béns i serveis a l'estranger també van augmentar en termes absoluts —de 46.888,8 milions el 2001 a 54.947,5 milions el 2005— i es van reduir en termes relatius: del 34,6 % al 30,4 % del PIB entre 2001 i 2005.

Taula 24. Taules Input-Output de Catalunya (2001-2005)

	M€		% PIB	
	2005	2001	2005	2001
Consum intermedis	185.644,7	145.769,7	102,7	107,4
Despesa en consum final	125.525,0	93.039,8	69,5	68,6
FBCF	45.980,2	31.503,6	25,4	23,2
Variació d'existències	715,1	1.007,0	0,4	0,7
Exportacions de béns i serveis	119.152,2	100.515,7	65,9	74,1
<i>a la resta de l'Estat</i>	<i>64.204,7</i>	<i>53.626,9</i>	<i>35,5</i>	<i>39,5</i>
<i>a l'estranger</i>	<i>54.947,5</i>	<i>46.888,8</i>	<i>30,4</i>	<i>34,6</i>
Impostos nets s/productes	18.299,0	11.868,2	10,1	8,7
Importacions de béns i serveis	110.643,1	90.357,3	61,2	66,6
<i>de la resta de l'Estat</i>	<i>45.475,3</i>	<i>39.408,9</i>	<i>25,2</i>	<i>29,0</i>
<i>de l'estranger</i>	<i>65.167,8</i>	<i>50.948,3</i>	<i>36,1</i>	<i>37,5</i>
Producció	348.075,1	269.610,4	192,6	198,7
PIB	180.729,4	135.708,9	100,0	100,0
Saldo exterior	8.509,1	10.158,5	4,7	7,5
<i>Saldo amb la resta de l'Estat</i>	<i>18.729,4</i>	<i>14.218,0</i>	<i>10,4</i>	<i>10,5</i>
<i>Saldo amb l'estranger</i>	<i>-10.220,3</i>	<i>-4.059,5</i>	<i>-5,7</i>	<i>-3,0</i>

Font: IDESCAT

Aquesta disminució del pes que representen les vendes catalanes a l'estranger i a la resta de l'Estat s'ha de valorar en un context de fort creixement de la demanda domèstica, que va guanyar pes en el PIB a costa de les vendes a l'exterior (a l'estranger i a la resta de l'Estat). Com es desprèn de les dades anteriors, el valor de les vendes catalanes a la resta de l'Estat va ser superior en un 14,4 % al valor de les exportacions catalanes a l'estranger el 2001 i un 16,8 % el 2005. És a dir, entre 2001 i 2005 les vendes de Catalunya a la resta de l'Estat van augmentar més ràpidament que les exportacions catalanes a l'estranger, en consonància amb el fort augment de la demanda interna tant a Catalunya com a la resta de l'Estat.

Amb més perspectiva històrica, la TIO de Catalunya de l'any 1987, publicada per la Cambra de Comerç de Barcelona, registra un pes de les exportacions de béns i serveis a la resta de l'Estat del 42,0 % del PIB, gairebé set punts percentuals més que el 2005.

Cal tenir en compte que les xifres d'exportacions inclouen el valor afegit a Catalunya juntament amb el valor de les importacions que han estat necessàries per produir el bé o servei exportat. Un millor indicador de la dependència de l'economia catalana de les exportacions al mercat espanyol és el percentatge que representa el valor afegit per les exportacions com a percentatge del VAB (Valor Afegit Brut) total generat a Catalunya.

Guinjoan i Cuadras (2011) ho calculen en un 22,6 %¹. En comparació, el valor afegit de les exportacions a l'estranger representaria un 18,1 % del total.

Ara bé, cal tenir en compte que la major part del VAB són serveis que es venen majoritàriament en el mateix territori on es produeixen. Per tant, la dependència del mercat espanyol és superior al 22,6 % en els sectors productors de béns comercialitzables, com és el cas de la indústria.

Per altra banda, les compres de Catalunya a la resta de l'Estat van augmentar des dels 39.408,9 milions del 2001 als 45.475,3 milions el 2005, com es mostra a la mateixa taula, que en termes de PIB representa una disminució: des del 29,0 % del 2001 al 25,2 % el 2005, respectivament. (Amb una perspectiva de més llarg termini, la TIOC de 1987 mostra un pes de les importacions de béns i serveis del 28,8 %.) Les importacions catalanes de l'estranger també van augmentar en termes absoluts entre els dos anys de referència (de 50.948,3 milions a 65.167,8 milions) i van perdre pes relatiu en termes de PIB (del 37,5 % al 36,1 %), però en menor mesura que en els cas de les compres a la resta de l'Estat. Com a conseqüència, la dependència de l'economia catalana de les compres procedents de la resta de l'Estat va disminuir en comparació amb la dependència de les importacions de l'estranger: mentre que el 2001 les compres de la resta de l'Estat representaven un 77,4 % amb relació a les importacions de l'estranger, el 2005 aquest pes havia disminuït al 69,8 %.

Finalment, el superàvit comercial de Catalunya amb la resta de l'Estat va augmentar en valors absoluts, des dels 14.218,0 milions d'euros el 2001 als 18.729,4 milions el 2005, però es va mantenir relativament constant en termes relatius: entre el 10,5 % i el 10,4 % del PIB català, respectivament (13,2 % a la TIOC 1987). Mentre que durant el mateix període el dèficit comercial de Catalunya amb l'estranger va augmentar en termes absoluts —des dels 4.059,5 milions del 2001 als 10.220,3 milions el 2005— i relatius: -3,0 % i -5,7 %, respectivament (-7,9 % a la TIOC 1987). En conjunt, segons les TIOC Catalunya va registrar un saldo exterior (suma dels saldos comercials amb la resta de l'Estat i amb l'estranger) positiu, però minvant en termes absoluts i relatius: 10.158,5 milions el 2001 (7,5 % del PIB català) i 8.509,1 milions el 2005 (4,7 % del PIB català). Amb una perspectiva de més llarg termini, el saldo exterior de Catalunya va ser del 5,3 % segons la TIOC de 1987.

b) Fonts oficials: estimacions del PIB català (IDESCAT)

Les estimacions que publica l'IDESCAT del PIB català pel costat de la demanda no proporcionen informació desglossada de les transaccions comercials de Catalunya amb la resta de l'Estat, però sí del saldo exterior total (ST) i del saldo comercial amb l'estranger (SE). A partir d'aquesta informació és possible deduir el saldo entre Catalunya i la resta de l'Estat espanyol (SR=ST-SE).

¹ GUINJOAN, M. I X. CUADRAS MORATÓ (2011): *Sense Espanya. Balanç econòmic de la independència*, Barcelona: Raval Edicions SLU, Pòrtic. El professor Clemente Polo l'estima en un 21,64 % a POLO, C. (2014): "Panoràmica del argumentario economicista a favor de la independència de Catalunya: mitos y realidad" en *La cuestión catalana (II): Balanzas fiscales y tratamiento fiscal de Cataluña*, Madrid: Instituto de Estudios Económicos.

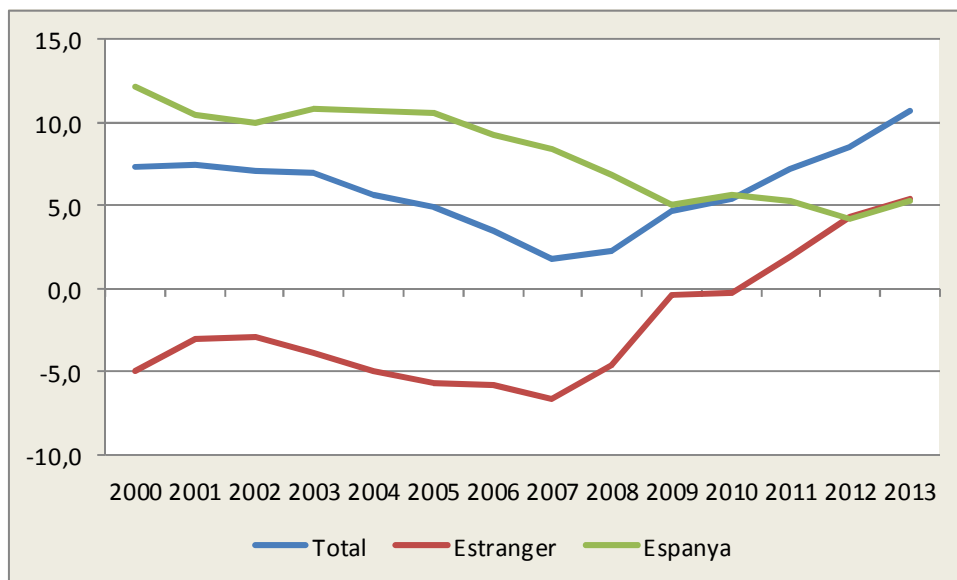
La **Taula 25** i el **Gràfic 1** mostren l'evolució d'aquests tres saldos al llarg del període 2000-2013.

Taula 25. Saldo exterior de Catalunya

	% PIB		
	Total	Estranger	Espanya
2000	7,3	-4,9	12,2
2001	7,5	-3,0	10,5
2002	7,1	-2,9	10,0
2003	7,0	-3,9	10,9
2004	5,7	-5,0	10,7
2005	5,0	-5,6	10,6
2006	3,5	-5,8	9,3
2007	1,8	-6,7	8,4
2008	2,2	-4,6	6,8
2009	4,7	-0,4	5,0
2010	5,4	-0,2	5,7
2011	7,2	1,9	5,3
2012	8,5	4,3	4,2
2013	10,7	5,4	5,3

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Gràfic 1. Saldo exterior de Catalunya. % PIB

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Com es pot observar, entre els anys 2000 i 2005 Catalunya va mantenir un superàvit comercial amb la resta de l'Estat relativament elevat i estable, a l'entorn del 10 % del PIB català. Però entre 2006 i 2009 aquest superàvit es va anar reduint, fins establir-se en l'entorn del 5 % a partir del 2007 i fins l'actualitat. Per altra banda, el saldo comercial amb l'estranger es va equilibrar pràcticament entre 2009 i 2010 i a partir del 2011 va entrar en superàvit, creixent

fins al 2013 (5,4 % del PIB). Donat que el superàvit comercial amb la resta de l'Estat va ser similar (5,3 % del PIB) l'economia catalana va registrar un superàvit comercial total (amb la resta de l'Estat i amb l'estranger) del 10,7 % el 2013. Al llarg de tot el període considerat l'economia catalana ha operat amb superàvit comercial amb l'exterior, a l'entorn d'un 6,0 % del PIB de mitjana.

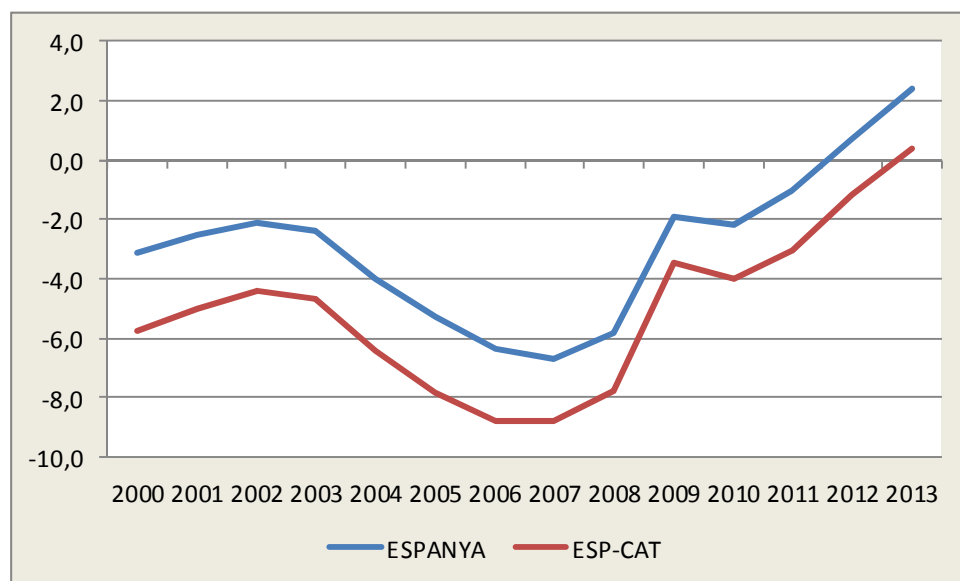
Amb aquestes dades, els fluxos comercials d'una economia espanyola sense Catalunya es veurien reduïts per la part corresponent a les exportacions catalanes a l'estranger, mentre que les vendes de la resta de l'actual Estat espanyol a Catalunya es transformarien en exportacions a l'estranger. Per altra banda, caldria restar les importacions catalanes de l'estranger i comptabilitzar les compres de Catalunya com a importacions de l'estranger. Després de realitzar aquestes operacions el saldo exterior d'una Espanya sense Catalunya seria uns dos punts percentuals de PIB més deficitari que l'efectivament observat, al llarg del període 2000-2013, tal com es mostra a la **Taula 26** i al **Gràfic 2**. L'últim any amb dades disponibles (2013), que mostren un superàvit comercial amb l'estranger del 2,4 % del PIB espanyol, s'hauria registrat una situació pròxima a l'equilibri (0,4 %), que contrastaria amb un superàvit exterior del 10,7 % del PIB a una Catalunya fora d'Espanya. (Amb les dades actuals, sota el supòsit implícit que els fluxos comercials no canvien amb el canvi polític. Només canvia la classificació: les vendes / compres interregionals passen a denominar-se exportacions / importacions a / de l'estranger.)

Taula 26. Saldo comercial Espanya i Esp-Cat

	% PIB		
	ESPANYA	ESP-CAT	DIF
2000	-3,1	-5,7	-2,6
2001	-2,5	-5,0	-2,5
2002	-2,1	-4,4	-2,3
2003	-2,4	-4,7	-2,3
2004	-4,0	-6,4	-2,4
2005	-5,3	-7,8	-2,5
2006	-6,4	-8,8	-2,5
2007	-6,7	-8,8	-2,1
2008	-5,8	-7,8	-2,0
2009	-1,9	-3,5	-1,6
2010	-2,2	-4,0	-1,8
2011	-1,1	-3,1	-2,0
2012	0,7	-1,2	-1,9
2013	2,4	0,4	-2,1

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Gràfic 2. Saldo comercial Espanya i Esp-Cat. % PIB

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

c) Fonts oficials: Enquesta Industrial (IDESCAT)

L'IDESCAT també proporciona informació sobre les vendes i les compres de productes industrials a/de la resta de l'Estat, a/de l'estranger i dins de Catalunya, per al període 2008 a 2012, a partir de dades de l'enquesta industrial d'empreses de l'INE. Els valors estan expressats a preus corrents i en termes de facturació total o "volum de negoci". Per tant, inclouen el valor dels consums intermedis i de les importacions incorporades als béns.

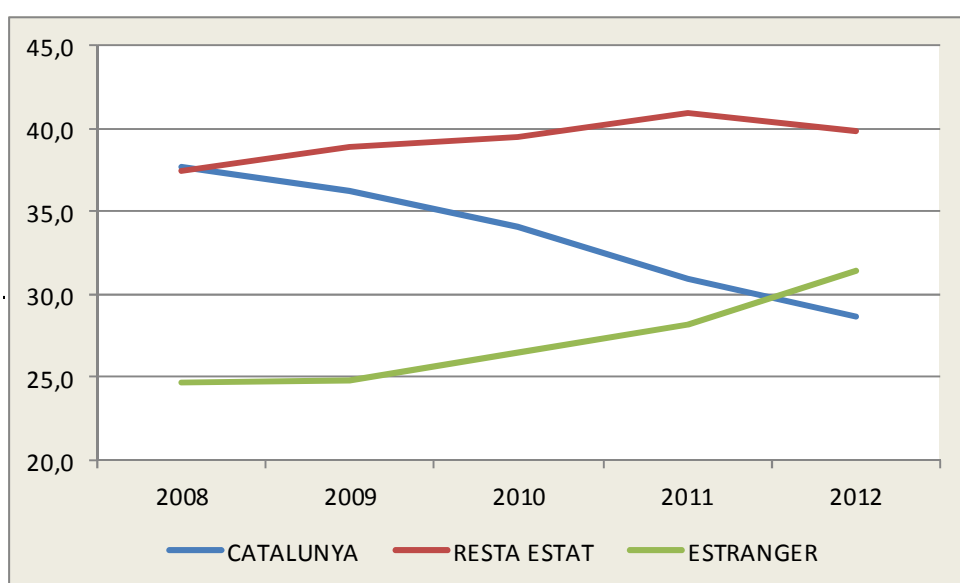
Com es mostra a la **Taula 27** i al **Gràfic 3** al principi del període les vendes de productes industrials dins de Catalunya i a la resta de l'Estat tenien un pes similar i majoritari en el total (un 37 % de la xifra total de negoci) mentre que les exportacions a l'estranger representaven un 24,7 %. Al llarg del període contemplat les exportacions a l'estranger han anat guanyant pes, fins el 31,4 % de la xifra de negoci el 2012, com també ho han fet, en menor mesura, les vendes a la resta de l'Estat (39,9 % el 2012), mentre que les vendes interiors dins de Catalunya l'han perdut, caient al 28,7 % al final del període —en línia amb la pèrdua progressiva de pes de la demanda domèstica durant el període de crisi. En general, durant gairebé tots els anys de la sèrie analitzada, les vendes de béns industrials a la resta de l'Estat són 1,5 vegades superiors al valor de les vendes a l'estranger —amb excepció del 2012, en que aquest valor es redueix a 1,3 vegades.

Taula 27. Vendes productes industrials a Catalunya

	% DEL TOTAL			
	CATALUNYA	RESTA ESTAT	ESTRANGER	ESP/EST
2008	37,8	37,5	24,7	1,5
2009	36,2	38,9	24,9	1,6
2010	34,0	39,5	26,5	1,5
2011	31,0	40,9	28,1	1,5
2012	28,7	39,9	31,4	1,3

Font: IDESCAT a partir de l'Enquesta Industrial

Gràfic 3. Vendes productes industrials a Catalunya. % del total

Font: IDESCAT a partir de l'Enquesta Industrial

Pel que fa a les compres de productes industrials (**Taula 28**), les compres de la resta de l'Estat han guanyat pes relatiu al llarg del període, fins situar-se a un nivell similar al de les compres de l'estranger, que han mantingut un pes més estable (34,0 % i 35,5 % del valor total de les compres i treballs realitzats per altres empreses, al final del període). Com a contrapartida, les compres de béns industrials dins de Catalunya han perdut pes en el total (del 36,3 % el 2008 al 30,5 % el 2012).

Taula 28. Compres productes industrials CAT

	% DEL TOTAL			
	CATALUNYA	RESTA ESTAT	ESTRANGER	ESP/EST
2008	36,3	28,6	35,1	0,8
2009	37,6	28,1	34,3	0,8
2010	36,0	28,1	35,9	0,8
2011	33,8	33,3	32,9	1,0
2012	30,5	34,0	35,5	1,0

Font: IDESCAT a partir de l'Enquesta Industrial

Els saldos comercials de productes industrials (**Taula 29**) mostren un saldo positiu relativament elevat, però decreixent, amb la resta d'Espanya (d'un 13,0 % del PIB el 2008 a un 10,9 % el 2012) i un saldo també positiu i creixent amb l'estranger (1,7 % el 2008 i 5,0 % el 2012). El saldo exterior total de béns industrials de Catalunya és relativament estable i molt elevat, a l'entorn del 15-16 % del PIB al llarg del període 2008-2012.

Taula 29. Saldos productes industrials CAT

	% PIB		
	RESTA ESTAT	ESTRANGER	ESP+EST
2008	13,0	1,7	14,7
2009	12,5	2,3	14,7
2010	13,3	2,4	15,7
2011	11,9	4,0	15,8
2012	10,9	5,0	15,9

Font: IDESCAT a partir de l'Enquesta Industrial

d) Fonts no oficials: FUNCAS

A la última edició del *Balance Regional de la Economía Española*, publicat el 2011 per FUNCAS (*Fundación de las Cajas de Ahorro*), es presenten unes estimacions del valor de "les vendes i les compres de béns i serveis a altres províncies" (Taules 135 i 136) en termes de facturació bruta, incloent el valor de les importacions.

La **Taula 30** presenta els valors que representen les compres i les vendes de béns i serveis de Catalunya de/a la resta de l'Estat i dels corresponents saldos, segons FUNCAS, com a percentatge de la producció total (incloent els consums intermedis), per als anys 2000 i 2004 a 2010. La proporció de les vendes a la resta de l'Estat se situa per sobre de les estimacions de l'IDESCAT a les TIOC (43,5 % front un 35,5 % el 2005) i apareix com a relativament estable. El pes de les compres també és superior (35,8 % front el 25,2 %) i creixent en el temps.

Taula 30. Fluxos béns i serveis

	% PIB A/DE RESTA ESTAT	
	Vendes	Compres
2000	43,2	36,3
2004	43,9	36,6
2005	43,5	35,8
2006	43,3	35,5
2007	41,6	34,4
2008	41,7	35,3
2009	44,9	39,8
2010	44,0	39,8

Font: FUNCAS (Balance Económico Regional)

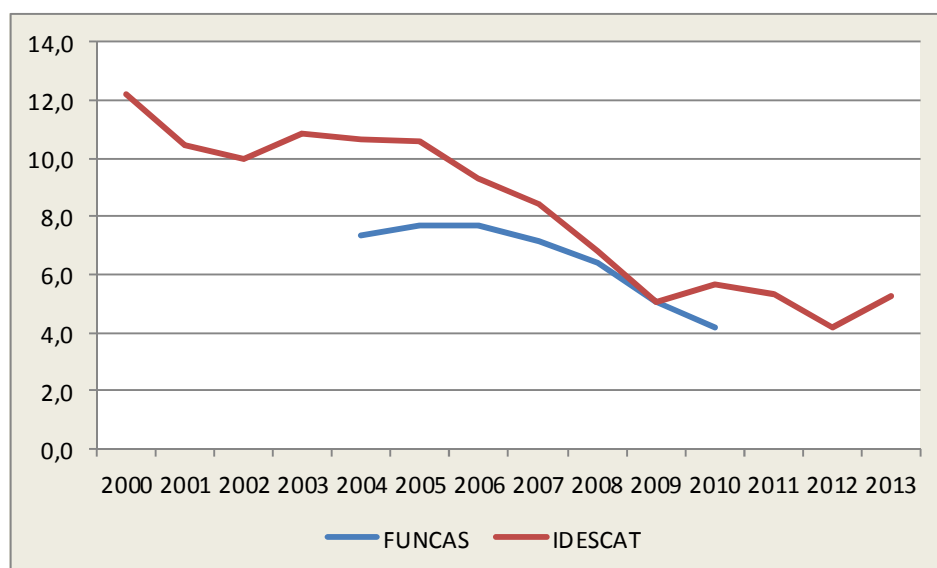
Pel que fa als saldos comercials de Catalunya amb la resta de l'Estat (**Taula 31** i **Gràfic 4**), les estimacions de FUNCAS són per regla general inferiors a les d'IDESCAT (tot i que cal tenir en compte que es tracta de conceptes i bases de comparació diferents) però les dues fonts coincideixen en atribuir a Catalunya un saldo comercial amb Espanya positiu, relativament elevat i decreixent en el temps.

Taula 31. Saldos comercials Cat vs Esp

	% PIB	
	FUNCAS	IDESCAT
2000	6,8	12,2
2001		10,5
2002		10,0
2003		10,9
2004	7,3	10,7
2005	7,7	10,6
2006	7,7	9,3
2007	7,2	8,4
2008	6,4	6,8
2009	5,1	5,0
2010	4,2	5,7
2011		5,3
2012		4,2
2013		5,3

Font: FUNCAS, IDESCAT

Gràfic 4. Saldos comercials Cat vs Esp. % PIB CAT

e) Fonts no oficials: C-Interreg

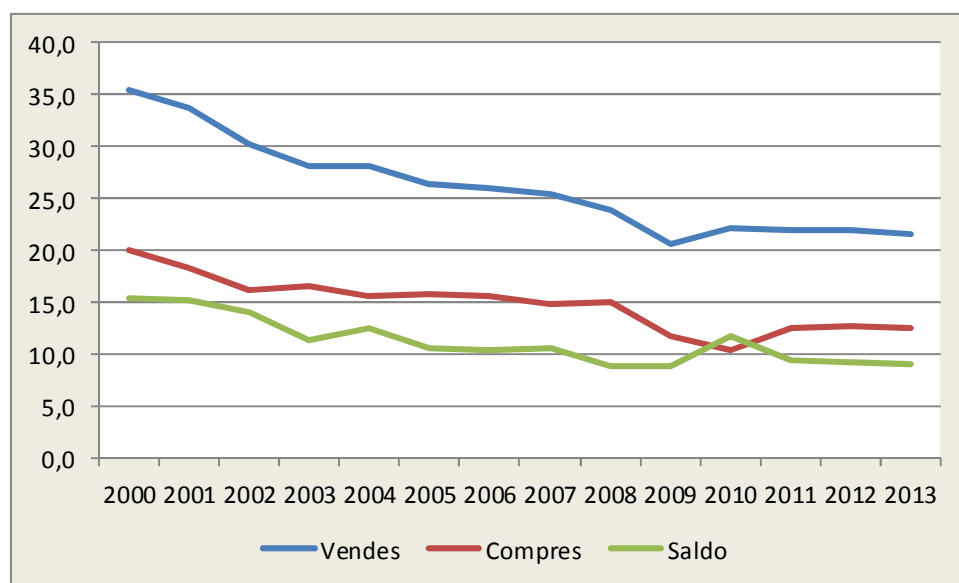
Finalment, cal considerar la base de dades de comerç interregional de béns a Espanya C-*interreg*, promoguda per CEPREDE i patrocinada, entre d'altres institucions, pel Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya (Taula 32 i Gràfic 5). Aquesta base inclou només el comerç de béns i, per tant, els resultats difereixen conceptualment dels estimats per IDESCAT i FUNCAS pel comerç de béns i serveis.

Taula 32. Fluxos de béns Cat vs Esp

	% PIB		
	Vendes	Compres	Saldo
2000	35,4	20,0	15,3
2001	33,6	18,4	15,3
2002	30,2	16,2	14,0
2003	28,0	16,6	11,5
2004	28,2	15,7	12,5
2005	26,4	15,8	10,6
2006	26,0	15,7	10,3
2007	25,4	14,8	10,6
2008	23,9	14,9	8,9
2009	20,6	11,7	8,9
2010	22,1	10,4	11,7
2011	22,0	12,6	9,4
2012	21,9	12,7	9,2
2013	21,7	12,5	9,1

Font: INTERREG

Gràfic 5. Fluxos de béns Cat vs Esp. % PIB

Font: INTERREG

D'acord amb aquesta font el comerç entre Catalunya i la resta de l'Estat hauria experimentat una reducció important en termes relatius entre els anys 2000 i 2009. Pel que fa a l'exportació de béns catalans a la resta de l'Estat, hauria passat del 35,4 % del PIB català l'any 2000 a un mínim del 20,6 % el 2009. Mentre que pel costat de les importacions la pèrdua de pes hauria estat del 20,0 % a l'11,7 % durant el mateix període. Donat que la pèrdua de pes hauria estat més intensa en el cas de les exportacions, el saldo comercial de Catalunya amb la resta de l'Estat també s'hauria reduït, des del 15,3 % el 2010 a un 8,9 % el 2009.

Durant el període de crisi 2010-2013 els fluxos comercials entre Catalunya i la resta de l'Estat haurien frenat la caiguda en termes relatius, amb les exportacions de béns representant el 21,7 % i les importacions el 12,5 % el 2013. El saldo comercial s'hauria mantingut estabilitzat a l'entorn del 9 % del PIB els últims tres anys de la sèrie disponible.

Segons aquesta font, les exportacions catalanes de béns a l'estranger (dades no coincidents ni amb les exportacions de béns i serveis ni amb les de productes industrials segons IDESCAT) representen el 28,7 % del PIB català, superant les exportacions de béns a la resta de l'Estat en set punts percentuals, confirmant així la tendència dels últims anys.

f) Enquesta de la Cambra de Comerç de Barcelona

L'octubre del 2012 la Cambra de Comerç de Barcelona va realitzar una enquesta a una mostra de 802 empreses de tots els sectors i dimensions, representativa de l'univers empresarial català. Entre altres qüestions, es va preguntar a les empreses pel destí de les seves vendes. En conjunt, el resultat va ser un 64,2 % a l'interior de Catalunya, un 22,5 % a la resta de l'Estat i un 13,6 % a l'estranger. Però amb grans diferències per sectors i segons la dimensió de l'empresa. Les grans empreses, per exemple, venien el 34,4 % de la seva producció a la resta de l'Estat i poc més de la meitat dins de Catalunya (Taula 33).

Taula 33. Destí de les vendes d'empreses cat. (I)

	% VENDES		
	CATALUNYA	RESTA ESTAT	ESTRANGER
TOTAL	64,2	22,5	13,6
Microemp.	72,9	17,6	10,4
Petites	70,0	17,1	13,0
Mitjanes	65,1	18,0	16,8
Grans	51,6	34,4	14,1

Font: Cambra de Comerç de Barcelona, 2012

Per sectors, les industrials destinaven el 29,3 % de les vendes a la resta de l'estat, el 31,0 % a l'estranger i el 39,6 % dins de Catalunya (**Taula 34**).

Taula 34. Destí de les vendes d'empreses cat. (II)

	% VENDES		
	CATALUNYA	RESTA ESTAT	ESTRANGER
TOTAL	64,2	22,5	13,6
Manuf.	39,6	29,3	31,0
Construcció	86,4	9,7	4,0
Hosteleria	65,4	12,6	22,1
Comerç	58,6	28,4	13,2
Resta servei:	71,9	20,7	7,7

Font: Cambra de Comerç de Barcelona, 2012

Impacte econòmic d'una reducció del comerç entre les dues zones

a) Vies d'impacte

El canvi de *statu quo* polític de Catalunya podria afectar els fluxos i saldos comercials entre Catalunya i la resta del món i, com a conseqüència, els nivells d'activitat econòmica i d'ocupació a Catalunya —i d'una Espanya sense Catalunya. Hi ha tres possibles vies d'impacte del canvi polític sobre els fluxos i saldos comercials: a) un possible “boicot” comercial de la resta d'Espanya, b) l'anomenat efecte “frontera” i c) la imposició de tarifes i altres barreres no aranzelàries al comerç.

La tercera possibilitat no es considera en aquest estudi, ja que es parteix del supòsit de la lliure circulació de béns, persones i capitals dins del marc institucional europeu.

Pel que fa a la primera possibilitat, no es pot descartar un boicot comercial als productes catalans per part d'alguns consumidors i empreses espanyoles, com a represàlia pel canvi d'estatus polític de Catalunya. En principi, es tractaria d'un fenomen transitori a curt termini (durada no superior a cinc anys). Ara bé, tractant-se de decisions més emocionals que racionals, tractar d'anticipar quina seria la intensitat i la durada d'un possible boicot, si s'arribés a produir, és un exercici més especulatiu que objectiu. El que sí és possible és definir possibles escenaris d'impacte en el PIB en funció de quina sigui la intensitat del boicot i també uns certs límits màxims d'impacte en el pitjor escenari.

La segona via d'impacte és l'anomenat “efecte frontera”. Fa referència a la menor intensitat de les relacions comercials entre dues zones properes geogràficament quan pertanyen a estats diferents, que no resulta justificable per factors estrictament econòmics, com els aranzels. L'exemple que va iniciar la literatura sobre aquest fenomen és el dels estats canadencs fronterers amb els Estats Units, quan es va advertir que registraven unes transaccions comercials amb els seus veïns del sud significativament inferiors a les registrades dins del propi

estat —malgrat la pràctica inexistència d'aranzels o altres obstacles (per exemple, lingüístics) al lliure comerç entre les dues zones.

Entre els factors que explicarien aquest efecte es poden incloure la major fluïdesa de les relacions comercials quan es comparteix un mateix substrat legal, social i cultural, en la mesura que aquest coincideix amb les fronteres estatals. Però, sobre tot, cal tenir en compte el pes de la història, fonamental en el cas d'una economia catalana que al llarg dels segles XIX i XX s'ha desenvolupat dins del marc de protecció aranzelària de l'Estat espanyol. Per tant, en aquest cas no es tractaria d'una reacció visceral, sinó d'una pèrdua d'intensitat del tracte comercial entre dues zones contigües, quan s'interposen noves barreres derivades de regulacions divergents en l'àmbit econòmic, o de diferències socials o culturals que abans no existien. A diferència del boicot, l'efecte frontera és un fenomen més associat amb el llarg termini.

És possible que amb la constitució d'un Estat propi a Catalunya s'accelerés l'actual tendència a la diversificació de mercats pels productes catalans, reduint la dependència del mercat espanyol en favor de l'estranger. La qüestió és si com a conseqüència directa del canvi d'estatus emergirien noves barreres derivades de noves regulacions, socials o culturals que dificultarien els actuals vincles comercials amb la resta de l'Estat. I si la disminució del comerç amb Espanya seria més ràpida i més intensa que l'obertura de nous mercats o l'ampliació de la quota de mercat a altres països.

A pràctica, és difícil anticipar si efectivament apareixeria un efecte frontera d'aquesta naturalesa amb la constitució d'un Estat propi a Catalunya i, cas d'aparèixer, amb quina intensitat i velocitat contribuiria a dissoldre els actuals vincles comercials². Com en el cas del boicot, l'opció més raonable és limitar-se a avaluar l'impacte en el PIB associat amb diferents escenaris de reducció del comerç entre les dues zones i establir uns límits màxims en el pitjor escenari —deixant a criteri del lector establir les causes últimes que explicarien la contracció i la seva intensitat.

Però abans de procedir a les simulacions dels diferents escenaris en el següent apartat es consideren algunes experiències internacionals que podrien ser rellevants des del punt de vista de l'impacte econòmic associat amb els efectes boicot i frontera.

b) Comparativa internacional

El cas de Portugal

Portugal, com Catalunya, també comparteix frontera amb l'Estat espanyol, però les exportacions de béns i serveis d'aquest país a Espanya l'any 2006 varen representar un 27,4 % del total, un valor significativament inferior al 53,9 % del total (sumant les exportacions a l'estranger) que varen representar a Catalunya les vendes a la resta de l'Estat (segons la TIOC

² Per al cas escocès un informe recent del Govern britànic (HM Government (2013): "Scotland analysis: Macroeconomic and fiscal performance", Chapter Three: The border effect) calcula que l'impacte negatiu sobre la renda dels escocesos seria de l'ordre d'un 4 % acumulat progressivament al llarg d'un període de trenta anys, en línia amb la possible aparició de diferències en els règims regulatori i administratiu.

2005). Pel que fa a les importacions, les portugueses d'Espanya representaven el 30,5 % del total el 2006, mentre que les catalanes de la resta de l'Estat pesaven el 41,1 %. La suma total del comerç entre Espanya i Portugal representava un 18,9 % del PIB portuguès, mentre que en el cas de Catalunya el comerç amb Espanya pesava el 60,7 %. Per tant, la intensitat del comerç interregional entre Catalunya i la resta d'Espanya és unes tres vegades superior a la del comerç interestatal entre Portugal i Espanya.

És possible que amb la constitució d'un Estat propi a Catalunya el mercat espanyol anés perdent pes gradualment en el comerç internacional de Catalunya, en part seguint l'actual tendència i en part per l'efecte frontera. Però les inèrcies en el tracte comercial i la simple racionalitat econòmica associada amb els costos de substitució de proveïdors farien que aquest procés, d'existir de forma prou significativa, fos gradual en el temps. Per tant, és molt improbable que amb la constitució d'un Estat propi el comerç entre Catalunya i la resta d'Espanya experimentés una reducció d'un 60 % o més a curt i mitjà termini —que seria l'ordre de caiguda del comerç bilateral que situaria Catalunya com a Portugal en relació a Espanya.

Els casos de Txèquia, Eslovàquia i Finlàndia

Els exemples recents d'estats de l'Est europeu que han assolit la independència —com Txèquia, Eslovàquia o Eslovènia— no són estrictament comparables amb l'hipotètic cas d'una Catalunya amb Estat propi, ja que coincideixen en el temps amb el pas d'una economia planificada a una economia de mercat —en un context de forta reestructuració econòmica— i amb la desintegració del mercat soviètic. Per tant, en aquests casos, més que posar en evidència un efecte "frontera" desenvolupat al llarg del temps, la variació en els fluxos comercials va ser el resultat d'altres factors més específics. Tot i així, és il·lustratiu observar l'evolució d'aquestes economies des del moment de la independència, i comparar-les amb el cas de Finlàndia —que també va patir amb força la desintegració del mercat soviètic, malgrat tractar-se d'un país que ja era independent.

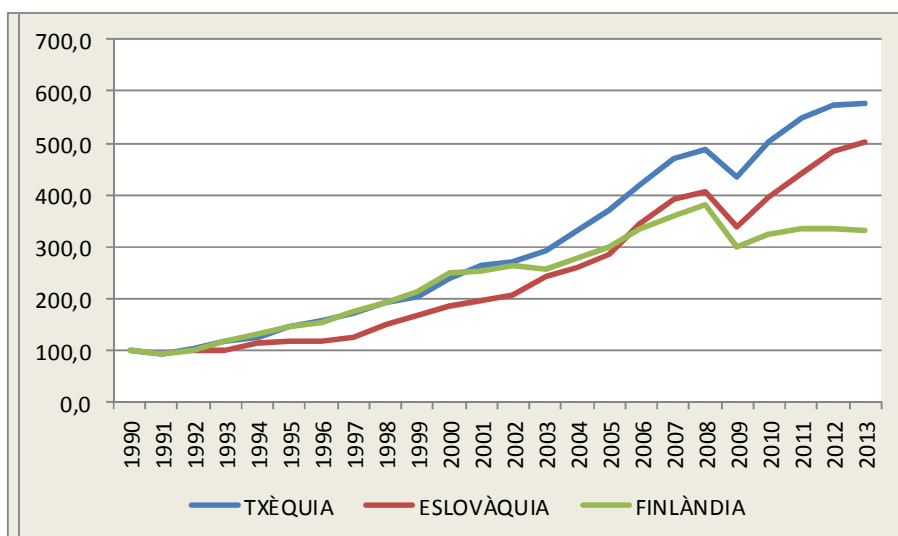
L'any 1991, en un context de forta contracció econòmica a Rússia i a l'Europa de l'Est en general, les economies txeca i finlandesa van registrar caigudes importants del PIB i de les exportacions (**Taula 35** i **Gràfic 6**). En el cas de Txèquia, una caiguda de les exportacions totals del 6 % va anar acompanyada d'una caiguda del PIB del 11,6 %. Mentre que en el cas de Finlàndia la disminució de les exportacions va ser superior (−7,9 %) i la del PIB inferior (−6 %). En els dos casos la demanda interna també va caure —amb més força en el cas de Txèquia. A partir del 1992 i en anys posteriors les exportacions es van recuperar amb força als dos països i també es va recuperar el PIB —més lentament.

Taula 35. Exportacions totals de béns i serveis

	1990=100	
	TXÈQUIA	ESLOVÀQUIA/ FINLÀNDIA
1990	100,0	100,0
1991	94,0	92,1
1992	102,9	100,0
1993	119,2	99,8
1994	123,7	114,5
1995	147,0	119,7
1996	156,6	118,1
1997	171,7	125,0
1998	191,6	151,2
1999	202,5	169,6
2000	237,5	184,8
2001	265,0	197,6
2002	271,5	207,9
2003	292,1	241,1
2004	331,8	258,8
2005	370,3	284,6
2006	421,6	344,3
2007	468,8	393,5
2008	487,3	405,8
2009	434,2	339,8
2010	501,2	394,2
2011	549,0	442,1
2012	573,5	485,7
2013	576,1	502,5

Font: AMECO (CE). Valors a preus constants

Gràfic 6. Exportacions totals de béns i serveis

Font: AMECO (CE). 1990=100. Valors a preus constants

En canvi, l'any de la separació de Txèquia i Eslovàquia, el 1993, les exportacions txeques van augmentar un 15,8 % i el 1994 un 3,8 %. Gairebé tots els anys posteriors fins al 2009 han continuat augmentant per sobre del 5 %. Aquest fenomen es va donar malgrat la forta contracció del comerç interregional entre els dos països arran de la separació. Per tant, en el cas de Txèquia la pèrdua de gran part del mercat eslovac va ser ràpida i efectivament substituïda per altres mercats, en un context de forta reestructuració econòmica que va anar acompanyada d'una reorientació dels fluxos comercials.

En el cas d'Eslovàquia l'any 1993, amb la separació, les exportacions totals van caure un 0,2 %. Ara bé, l'any 1994 van augmentar un 14,8 % i ho van continuar fent en anys posteriors (excepte el 1996), reflectint una efectiva diversificació del comerç internacional d'aquest país en un context de reestructuració econòmica profunda. Entre 1992 i 2013 el PIB de les economies txeca i eslovaca va augmentar un 67,4 % i un 141,6 % acumulats, respectivament. En comparació, el PIB de l'economia finlandesa va créixer un 65,0 % acumulat (la xifra corresponent per Espanya és un 52 %). Durant el mateix període les exportacions txeques s'han multiplicat per 4,6 i les eslovaques per 4, en comparació amb un 2,3 en el cas de Finlàndia (i un 2,4 a Espanya).

El cas d'Eslovènia

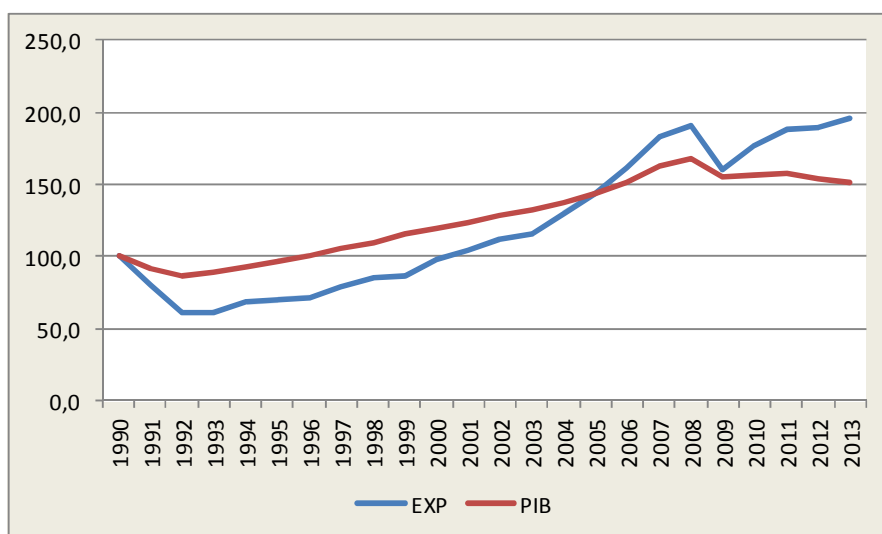
En el cas d'Eslovènia (**Taula 36 i Gràfic 7**) la independència va tenir lloc el juny de 1991. El 1992 les exportacions totals de béns i serveis van caure un 23,5 % amb relació a l'any anterior i el PIB ho va fer un 5,5 % durant el mateix període. A partir del 1993 tan les exportacions com el PIB van tornar a créixer, però les primeres no van tornar al nivell del 1991 fins el 1997, mentre que el PIB ho va fer el 1994.

Taula 36. Exportacions totals i PIB

ESLOVÈNIA 1990=100		
	EXP	PIB
1990	100,0	100,0
1991	79,9	91,1
1992	61,1	86,1
1993	61,5	88,6
1994	69,0	93,3
1995	69,8	97,1
1996	71,7	100,7
1997	79,6	105,7
1998	85,6	109,4
1999	87,0	115,2
2000	98,4	120,1
2001	104,7	123,6
2002	111,7	128,4
2003	115,2	132,1
2004	129,6	137,9
2005	143,3	143,5
2006	161,2	151,9
2007	183,4	162,4
2008	190,7	167,9
2009	160,0	154,8
2010	176,3	156,7
2011	188,6	157,6
2012	189,8	153,9
2013	195,2	150,9

Font: AMECO (CE). Valors a preus constants

Gràfic 7. Exportacions totals i PIB

Font: AMECO (CE). 1990=100. Valors a preus constants

Per valorar aquestes xifres cal tenir en compte que en aquest cas va coincidir l'impacte generat per la separació de la resta de Iugoslàvia amb un període d'instabilitat política i contracció a tota l'Europa d'antiga influència soviètica, que com s'ha vist també va provocar una forta reducció del comerç i del PIB a altres països situats en el mateix àmbit geopolític, incloent Finlàndia. En qualsevol cas, entre 1992 i 2013 el PIB eslovè va registrar un augment acumulat del 75,2 % i les exportacions totals s'havien multiplicat per un factor de 2,2.

Cal tenir en compte que en tots aquests casos es tracta de processos que tenen lloc en un context de forta reestructuració econòmica, com a conseqüència de la transició cap a una economia de mercat, amb la consegüent reorientació dels fluxos comercials amb criteris més vinculats amb la racionalitat econòmica.

c) Impacte de diferents escenaris de reducció del comerç bilateral

En el cas de Catalunya, si la constitució de l'Estat propi es produís dins de l'àmbit econòmic europeu i de forma pactada amb l'Estat espanyol, no hi hauria raons objectives per esperar una reducció dels fluxos comercials amb impacte negatiu sobre el PIB. Els factors determinants dels fluxos comercials continuarien sent els fonamentals per a tota economia oberta al lliure mercat: qualitat, preu i servei. No obstant, a la pràctica els mercats —tant els consumidors com els productors— també es mouen per preferències subjectives i és possible que si la separació es produís en un context de forta animadversió —encara que fos pactada en l'àmbit polític— aquest sentiment tingués un impacte no negligible sobre els fluxos comercials. També hi ha la possibilitat d'una divergència creixent entre els marcs que regulen l'activitat econòmica a les dues zones, amb conseqüències negatives sobre els fluxos comercials. Una reducció del comerç entre Catalunya i Espanya tindria certament conseqüències negatives sobre el PIB (nivell i taxa de creixement) i sobre l'ocupació a les dues zones, així com sobre els respectius saldos comercials, que determinen la capacitat d'una economia per assolir una senda de creixement equilibrada i sostenible a llarg termini. El propòsit d'aquesta secció és intentar quantificar l'ordre de magnitud d'aquests efectes.

Per fer-ho, es plantegen un conjunt d'escenaris que simulen l'impacte d'una reducció del comerç entre una Catalunya amb Estat propi i una Espanya sense Catalunya, sobre el PIB i els saldos comercials de les dues zones. Aquesta reducció del comerç podria ser la conseqüència d'una aversió sobrevinguda i duradora entre els consumidors i els productors dels nous estats com a resultat d'una separació conflictiva, i/o d'una ràpida divergència dels marcs regulatoris. És a dir: un boicot durador, un efecte frontera accelerat o una combinació de les dues coses.

Hipòtesis de treball

Una forma de visualitzar els escenaris contemplats és imaginar que la caiguda del comerç és permanent i que es produeix de forma acumulativa durant un període relativament curt —tres a cinc anys— de manera que les possibilitats de substituir les importacions per producció domèstica i les exportacions per altres mercats és limitada.

L'impacte sobre el PIB d'un canvi en els fluxos comercials es transmet per la via del saldo exterior. En aquest sentit, és convenient recordar la següent identitat comptable:

$$Y = C + I + X - M$$

On Y és el PIB, C el consum (públic i privat), I la inversió (formació bruta de capital), X les exportacions i M les importacions.

Per tant, suposant que el consum i la inversió romanen constants:

$$\Delta Y / Y = \Delta (X - M) / Y$$

És a dir, l'impacte sobre el PIB en termes relatiu (taxa de variació) és igual a la diferència en les exportacions per unitat de PIB, menys la diferència en les importacions, també per unitat de PIB.

Les simulacions dels diferents escenaris es construeixen sobre els següents supòsits:

- La disminució del comerç és simètrica a les dues zones (és a dir, una reducció de les exportacions catalanes a Espanya implicaria una reducció equivalent en valor de les importacions catalanes d'Espanya).
- Els valors estimats representen valors acumulats al llarg d'un període de tres a cinc anys, deixant un cert marge per a la substitució parcial de clients i proveïdors a les dues zones.
- Una tercera part del valor que representa la disminució de les exportacions a l'altra zona és substituït per altres mercats. La resta representa una pèrdua de valor derivada de la reducció dels preus d'exportació necessària per vendre en mercats alternatius, o dels volums exportats quan no hi ha marge per reduir preus.
- Una tercera part del valor que representa la disminució de les importacions de l'altra zona és substituïda per producció domèstica (o representa una reducció del valor de les importacions totals derivada de la contracció de la renda). La resta és substituïda per importacions de l'estranger.
- Per estimar el pes relatiu de les exportacions catalanes a Espanya es pren com a referència el valor afegit de les exportacions catalanes a la resta de l'Estat de les TIOC 2005 que, com abans s'ha comentat, representa un 22,6 % del PIB català.
- Tant la caiguda de les exportacions com l'augment de la producció domèstica tenen efectes multiplicadors sobre el conjunt de l'economia, a través de l'impacte associat amb les variacions en el consum derivades de les variacions en l'ocupació i en la renda disponible. El coeficient multiplicador aplicat és l'1,5.
- Se suposa que el saldo exterior de Catalunya abans de la separació és l'estimat per IDESCAT per a l'any 2013: un 10,7 % del PIB català. El saldo exterior d'Espanya sense Catalunya, a partir de les mateixes dades, seria del 0,4 %.

Resultats

A partir d'aquests supòsits es contemplen cinc escenaris, que representen caigudes del comerç entre les dues zones del 10, 20, 30, 40 i 50 % (**Taula 37**). Per exemple, una reducció de les exportacions catalanes a Espanya del 20 % en termes de valor afegit representa un 4,5 % del PIB català ($22,6 \cdot 0,2 = 4,5$). Una tercera part d'aquest valor es recupera en altres mercats, mitjançant una reducció de preus i/o reorientant els esforços comercials. Per tant, la pèrdua neta en termes de PIB com a resultat de la caiguda de les exportacions al mercat espanyol seria equivalent a un 3,0 % del PIB català ($4,5 - [0,333 \cdot 4,5] = 3,0$). Per altra banda, les importacions procedents d'Espanya es reduirien pel mateix valor. Dues terceres parts serien substituïdes per importacions de l'estranger, però una tercera part seria substituïda per producció domèstica i reduiria el volum total d'importacions en un 1,5 % del PIB ($22,6 \cdot 0,2 \cdot 0,333 = 1,5$)³. L'impacte directe representaria una pèrdua neta de valor equivalent a l'1,5 % del PIB català:

$$\Delta Y / Y = \Delta (X-M) / Y = -3 + 1,5 = -1,5$$

Finalment, els efectes multiplicadors sobre el PIB (impacte indirecte) com a resultat de la caiguda del consum derivada de la reducció en la renda disponible elevarien l'impacte total a un 2,3 % del PIB ($1,5 \cdot -1,5 = -2,3$).

Seguint aquest mateix procediment, reduccions de les exportacions catalanes a Espanya del 10, 30, 40 i 50 % donarien lloc a pèrdues netes de valor equivalents a un -1,1; -3,4; -4,5 i -5,7 % del PIB català, respectivament.

En el cas de l'economia espanyola, el pes de les exportacions catalanes a la resta de l'Estat, en termes de valor afegit, representa un 5,2 % del PIB espanyol (sense Catalunya) amb les dades de la TIOC 2005. Utilitzant els mateixos supòsits que en el cas anterior, una reducció de les exportacions espanyoles a Catalunya equivalent a un 20 % de reducció de les exportacions catalanes a Espanya representaria un 1,1 % del PIB espanyol ($5,2 \cdot 0,2 = 1,1$). Com en el cas anterior, una tercera part d'aquest valor es recupera en altres mercats, generant una pèrdua neta equivalent al 0,8 % del PIB ($1,1 - [0,333 \cdot 1,1] = 0,8$). Suposant que una tercera part de les importacions de Catalunya es substitueix amb producció domèstica el volum total d'importacions es redueix en un 0,4 % del PIB ($5,2 \cdot 0,2 \cdot 0,333 = 0,4$). Per tant, l'impacte directe representaria una pèrdua neta de valor equivalent a un 0,4 % del PIB:

$$\Delta Y / Y = \Delta (X-M) / Y = -0,8 + 0,4 = -0,4$$

Tenint en compte els efectes multiplicadors sobre el PIB (impacte indirecte) l'impacte total s'eleva a un 0,6 % del PIB espanyol sense Catalunya ($1,5 \cdot -0,4 = -0,6$).

Amb reduccions del comerç bilateral del 10, 30, 40 i 50 % les pèrdues totals d'una economia espanyola sense Catalunya s'elevarien a un -0,3; -0,8; -1,1 i -1,4 % del PIB, respectivament.

³ Se suposa que les importacions catalanes de la resta de l'Estat es redueix *en valor* igual que les exportacions catalanes a la resta de l'Estat.

Taula 37. Impacte reducció del comerç Catalunya / Espanya: % PIB

	Impacte d'una reducció dels fluxos comercials (% del PIB)				
	10%	20%	30%	40%	50%
CATALUNYA	-1,1	-2,3	-3,4	-4,5	-5,7
ESP-CAT	-0,3	-0,6	-0,8	-1,1	-1,4

Font: Elaboració pròpia

Per altra banda, després de la pèrdua d'una part del mercat espanyol Catalunya continuaria tenint un saldo global positiu: entre un 9,6 % amb una reducció de les exportacions a Espanya del 10 % i un 5 % amb una reducció del 50 %. Espanya sense Catalunya, en canvi, passaria d'un superàvit comercial amb l'exterior del 2,4 % del PIB amb Catalunya a un saldo encara positiu del 0,4 %, en un escenari sense reducció del comerç entre les dues zones. Si el comerç entre les dues economies es reduís un 20 % el saldo exterior espanyol passaria a terreny negatiu i amb una caiguda del comerç Catalunya-Espanya del 50 % arribaria al -1,0 % del PIB.

Taula 38. Impacte reducció del comerç Catalunya / Espanya: saldos comercials

	Saldos comercials amb reducció fluxos (% PIB)					
	0%	10%	20%	30%	40%	50%
CATALUNYA	10,7	9,6	8,4	7,3	6,2	5,0
ESP-CAT	0,4	0,1	-0,2	-0,4	-0,7	-1,0

Font: Elaboració pròpia

Per tant, malgrat que l'impacte d'una reducció del comerç entre les dues zones en termes de PIB seria superior a Catalunya, en termes de saldos comercials Catalunya encara disposaria d'un notable superàvit amb l'exterior, mentre que Espanya tornaria a una situació de dèficit comercial.

Probabilitat de realització dels escenaris

Anticipar si es produiria una reducció significativa i persistent del comerç entre Catalunya i Espanya amb la constitució d'un Estat propi i, cas de produir-se, amb quina intensitat, és entrar en un terreny més especulatiu que objectiu. Per evitar-ho, aquest informe es limita a estimar diferents escenaris d'impacte en el PIB per diferents graus d'intensitat d'un hipotètica reducció del comerç bilateral.

No obstant, no tots els escenaris tenen el mateix grau de probabilitat. Una contracció del 50 % del comerç bilateral en un període de tres a cinc anys, per exemple, implicaria una destrucció a gran escala d'unes relacions comercials preexistents que han trigat molts anys en desenvolupar-se. Significaria que el pes que representen les exportacions catalanes a la resta de l'actual Estat espanyol patirien una contracció que les situaria a un nivell relatiu similar a les de Portugal, en un període relativament curt de temps. Els costos pels productors i

consumidors espanyols i catalans de trobar proveïdors alternatius amb aquest ordre de magnitud i dins d'aquest interval temporal serien presumiblement elevats.

A més, cal tenir en compte que una part molt significativa de les exportacions catalanes a la resta de l'Estat la generen empreses estrangeres o espanyoles amb establiments productius a Catalunya. Segons dades de l'INE referides a l'any 2011⁴, el 26,2 % del VAB total generat a Catalunya el produeixen filials d'empreses estrangeres (enfrent d'un 20,7 % de mitjana al conjunt de l'Estat). En el cas del sectors productors de béns exportables, com la indústria, el pes de les filials estrangeres en el VAB total és encara superior: un 30,5 % pel conjunt de l'Estat (no es disposa d'informació sectorial de la mateixa font per a Catalunya). Suposant que a Catalunya es dona la mateixa proporció entre filials estrangeres a la indústria i al conjunt de l'economia ($30,5/20,7=1,5$) el percentatge del VAB industrial català aportat per empreses de capital estranger seria del 38,6 %. No es coneix quina part dels béns exportables produït a Catalunya el generen empreses amb establiments a Catalunya i seu a la resta de l'Estat, però una hipòtesi raonable seria suposar que almenys un 50 % de les exportacions catalanes a la resta de l'Estat la generen empreses estrangeres o espanyoles amb establiments productius a Catalunya. Això implicaria que assumir una caiguda del 50 % del comerç bilateral entre Catalunya i Espanya és assumir que afectaria al 100 % de les empreses de propietat catalana que exporten a la resta de l'Estat, pel 100 % del valor exportat.

En conclusió: una caiguda del 50 % del comerç bilateral es pot considerar un escenari extrem –el pitjor possible— i amb una probabilitat molt baixa de realització. De fet, caigudes del comerç bilateral superiors al 10 o al 20 % impliquen suposar nivells de conflicte molt elevats, que afectarien a la meitat o més de les vendes d'empreses catalanes a la resta de l'Estat. Amb nivells de conflicte més moderats la reducció del comerç bilateral difícilment superaria el 20 % de les exportacions des de Catalunya a la resta de l'Estat.

Per altra banda, encara que la reducció del comerç bilateral fos d'un ordre de magnitud inferior al 50 %, probablement afectaria de manera molt desigual a diferents empreses i sectors. Per tant, encara que en conjunt la pèrdua de valor fos moderada, per a determinades empreses o sectors podria ser molt significativa. A més, cal tenir en compte que les pèrdues en termes de PIB estimades anteriorment no recullen l'impacte negatiu sobre la productivitat i la competitivitat derivat d'haver de substituir proveïdors i clients per criteris no econòmics. Tampoc recullen el possible impacte negatiu sobre la inversió i les expectatives de creixement.

En resum: una reducció del comerç bilateral entre les dues zones per raons no econòmiques possiblement comportaria una pèrdua similar en termes absoluts per a les dues parts. En termes relatius com a proporció del PIB Catalunya sortiria més perjudicada, però podria mantenir un saldo exterior positiu, mentre que l'economia espanyola podria passar a registrar un saldo exterior negatiu.

⁴ Estadística de filiales de empresas extranjeras en Espanya.

4. ESTRUCTURA EMPRESARIAL

Demografia i dimensió empresarial

Com es mostra a la **Taula 39**, l'any 2013 es comptabilitzaven 231.122 empreses amb més d'un assalariat a Catalunya, el que representa un 17,8 % del total d'Espanya, una mica per sota del pes en el PIB (segons informació procedent del Directori Central d'Empreses —DIRCE— de l'INE). En gran part aquest diferencial s'explica pel fet que les microempreses catalanes entre 1 i 9 assalariats, que pesen el 89,5 % del total, representen el 17,6 % del total espanyol.

Taula 39. Empreses amb assalariats (I)

	EMPRESSES AMB ASSALARIATS, NOMBRE							
	CATALUNYA		MADRID		ESPANYA		% CAT/ESP	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
1 A 9	258.862	233.826	199.445	186.803	1.465.019	1.328.318	17,7	17,6
10 A 49	33.047	22.563	25.042	18.875	172.078	113.710	19,2	19,8
50 A 199	4.916	3.865	4.699	3.855	24.303	17.875	20,2	21,6
200 A 999	1.132	942	1.573	1.233	5.628	4.335	20,1	21,7
1.000 A 4.999	141	127	296	271	725	643	19,4	19,8
5.000 O MÉS	18	16	67	63	112	101	16,1	15,8
200 O MÉS	1.291	1.085	1.936	1.567	6.465	5.079	20,0	21,4
TOTAL	298.116	261.339	231.122	211.100	1.667.865	1.464.982	17,9	17,8

Font: INE (DIRCE)

No obstant, Catalunya té una representació en el segment de les petites, mitjanes i grans empreses (a partir de 10 treballadors) lleugerament superior a la seva participació en el PIB (a l'entorn del 21 %). En el cas de les grans empreses entre 200 i 999 treballadors el pes de les catalanes arriba al 21,7 % del total. Però a mesura que augmenta la dimensió Catalunya perd pes relatiu: 19,8 % entre 1.000 i 4.999 i 15,8 % de les empreses a partir de 5.000 treballadors. Més concretament, el 2013 a Catalunya es comptabilitzen 942 empreses entre 200 i 999 treballadors, 127 entre 1.000 i 4.999 i 16 amb més de 5.000. (A la taula també s'inclouen les dades corresponents a la Comunitat de Madrid, que concentra el major percentatge de grans empreses de tot l'Estat.)

Entre 2008 i 2013, com a conseqüència de la crisi, l'estoc total d'empreses s'ha reduït en percentatges similars a Catalunya i a la resta de l'Estat: a l'entorn d'un 12 % (**Taula 40**). Les més afectades han estat les petites empreses, amb reduccions superiors al 30 %, seguides de les mitjanes, amb més del 20 %, i les grans, amb un 16 % a Catalunya i més del 20 % al conjunt de l'Estat.

Taula 40. Empreses amb assalariats (II)

	% CREIX. 2008-2013	
	CATALUNYA	ESPANYA
1 A 9	-9,7	-9,3
10 A 49	-31,7	-33,9
50 A 199	-21,4	-26,4
200 A 999	-16,8	-23,0
1.000 A 4.999	-9,9	-11,3
5.000 O MÉS	-11,1	-9,8
200 O MÉS	-16,0	-21,4
TOTAL	-12,3	-12,2

Font: INE (DIRCE)

Rendibilitat, finançament i creixement

Segons les últimes dades analitzades a l'Informe anual de l'empresa catalana, editat pel Consell de Cambres de Catalunya amb el patrocini del Departament d'Economia de la Generalitat⁵, el descens de la rendibilitat dels actius empresarials que es va aguditzar a partir del 2008, arran de la crisi, sembla estabilitzar-se i apunta cap a una incipient recuperació.

Aquesta evolució es posa clarament de manifest a la **Taula 41** i al **Gràfic 8**. La primera variable correspon a la rendibilitat de l'actiu net o rendibilitat econòmica (RAN, en vermell). És igual al resultat ordinari de l'exercici abans d'interessos i impostos dividit per la mitjana dels valors inicial i final del període de l'actiu net de proveïdors i d'altres passius sense cost, valorat a preus corrents. La segona variable representa el tipus d'interès a llarg termini del deute públic de l'Estat espanyol, en termes reals (utilitzant el deflactor del PIB). Finalment, la última variable és la taxa de variació interanual de la inversió empresarial de l'economia catalana (Formació Bruta de Capital), en volum, segons l'IDESCAT.

Taula 41. Inversió, rendibilitat i tipus d'interès. %

	RAN	TIR	FBC
2000	9,0	2,0	
2001	10,5	0,9	4,5
2002	10,0	0,6	3,1
2003	9,2	0,0	5,5
2004	8,5	0,1	4,9
2005	8,6	-0,9	5,4
2006	8,8	-0,3	9,4
2007	8,7	1,0	5,9
2008	6,8	1,9	-4,6
2009	5,4	3,9	-16,9
2010	5,9	4,2	-7,4
2011	4,7	5,4	-7,5
2012	4,9	5,9	-5,9
2013	5,4	4,3	-5,2

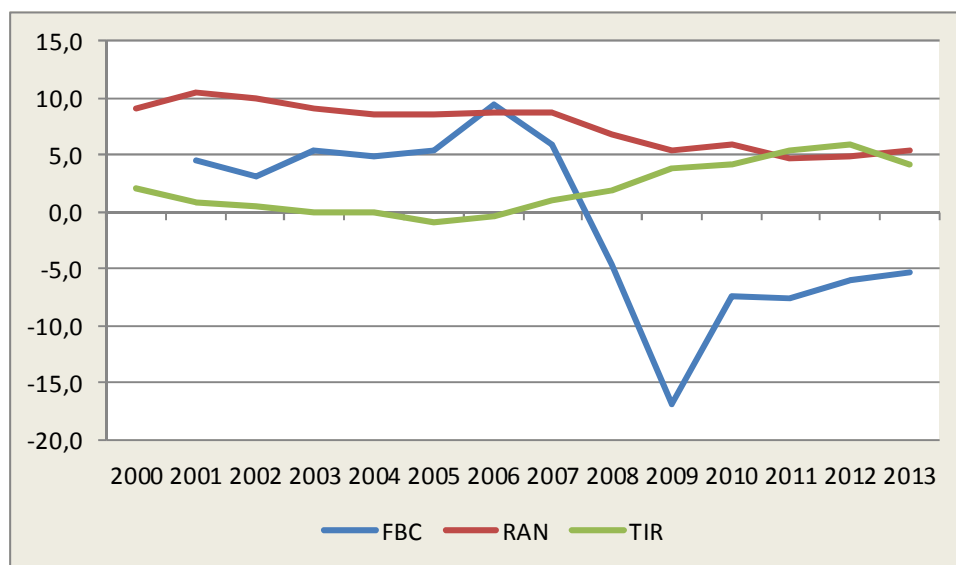
Font: Informe Empresa Catalana (CCCC i DEC)

RAN: Rendibilitat Actiu Net. TIR: Tipus d'interès Real.

FBC: Formació Bruta de Capital % PIB

⁵ Pendent de publicació. L'anàlisi es fa a partir de la mostra d'empreses catalanes de les bases trimestral i anual de la Central de Balanços del Banc d'Espanya (CBBE), que es remeten regularment a la Cambra de Comerç de Barcelona i al Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

Gràfic 8. Inversió (% PIB), rendibilitat i tipus d'interès (%)

Font: Elaboració a partir de l'Informe Empresa Catalana (CCCC i DEC)

Com es pot apreciar, entre els anys 2000 i 2007 la rendibilitat de l'actiu de les empreses catalanes se situava sistemàticament en nivells superiors al 8 %, mentre que la rendibilitat real del deute públic se situava en nivells inferiors al 2 % —i alguns anys en valors negatius. Aquesta etapa coincideix amb un elevat creixement de la inversió, estimulada per l'ampli diferencial entre la rendibilitat de l'actiu empresarial i la del deute públic. A partir del 2008 augmenten els tipus d'interès reals i cau la rendibilitat de l'actiu empresarial, que sembla establitzar-se al final del període en uns valors similars al del tipus d'interès real del deute públic, a l'entorn del 5 %. Durant aquesta segona etapa, la formació de capital del sector empresarial es contrau, en un context en que la rendibilitat de l'actiu empresarial és molt similar al rendiment de la inversió en deute públic.

Històricament, l'empresa catalana ha registrat uns nivells de rendibilitat força similars als dels principals països de la Unió Europea⁶. Per altra banda, els nivells de rendibilitat econòmica de les empreses de la resta de l'Estat els anys 2011 i 2012, segons la CBBE, han estat superiors als registrats per les empreses catalanes (6,1 % el 2011 i 5,6 % el 2012, en comparació amb 4,7 % i 4,9 %, respectivament). En qualsevol escenari de futur amb Estat propi a curt i mitjà termini, cal tenir en compte que la situació econòmica i financera de les empreses catalanes, en el seu conjunt, és encara fràgil —tot i la recent millora de les expectatives. Per a què la recuperació es consolidi cal que aquesta situació vagi millorant gradualment al llarg dels propers anys, a mesura que augmenta el grau d'utilització de la capacitat productiva i milloren els marges de benefici. Només quan la diferència entre la rendibilitat econòmica i la del deute públic s'hagi tornat a eixamplar, les empreses tindran prou incentiu per tornar a invertir en actius amb risc i la recuperació es consolidarà.

⁶ Veure "Anàlisi monogràfica: situació econòmicofinancera de l'empresa catalana en comparació amb la d'alguns països de la UE" a *Informe Anual de l'Empresa Catalana 2009*, Cambra de Comerç de Barcelona, 2010.

Juntament amb la rendibilitat, l'altre factor clau que determinarà la intensitat i la velocitat de la recuperació és la solidesa dels balanços empresarials. Entre els anys 2000 i 2008 les empreses catalanes van registrar un notable augment de la ràtio de deutes amb cost sobre fons propis i, al final del període, un fort increment dels interessos del deute. La combinació d'aquestes dues variables va fer augmentar significativament la càrrega que representen les despeses financeres com a proporció del valor afegit, introduint un important element de fragilitat en els balanços empresarials. Entre 2009 i 2012 la ràtio d'endeutament de l'empresa catalana (relació entre els recursos aliens amb cost i el passiu remunerat, segons l'Informe de l'Empresa Catalana) s'ha mantingut relativament estable, a l'entorn del 50 % (**Taula 42**), mentre que el cost nominal del finançament aliè també ha augmentat moderadament (**Taula 43**).

Taula 42. Endeutament empresarial

END	
2009	47,9
2010	47,6
2011	51,8
2012	50,8

Font: Informe Empresa Catalana (CCCC i DEC)

END: Ràtio d'endeutament (%)

Taula 43. Cost de finançament

CNF	
2009	3,5
2010	3,3
2011	3,6
2012	3,9

Font: Informe Empresa Catalana (CCCC i DEC)

CNF: Cost Nominal del Finançament Aliè (%)

Les últimes dades, provisionals, corresponents al 2013, indiquen que l'endeutament i els interessos han tornat a augmentar. Si durant els propers anys la rendibilitat i el ritme d'activitat es recuperen, l'estructura dels balanços empresarials no representarà un problema per a la recuperació —sempre que almenys es mantingui l'actual grau de capitalització, representat pel pes dels fons propis en el passiu. Però cal tenir en compte que un augment dels tipus d'interès o un *shock* negatiu sobre el nivell d'activitat recauria sobre uns balanços empresarials més fràgils en comparació amb el període anterior a la crisi.

Grau d'integració empresarial

Una dada important però que no es coneix amb precisió és el percentatge de valor afegit que les empreses amb seu a Catalunya generen a la resta de l'Estat, i el que les empreses amb seu a la resta de l'Estat generen a Catalunya. És a dir: el grau d'integració empresarial entre les dues economies.

Una de les poques vies indirectes d'aproximació a aquesta qüestió és la que proporciona la informació sobre els ingressos territorialitzats de les cambres de comerç. Fins l'any 2009 aquestes institucions es finançaven principalment mitjançant l'anomenat Recurs Cameral Permanent (RCP), que consistia en un percentatge sobre la quota de l'Impost de Societats. Les empreses pagaven en primer lloc aquest recurs a les cambres de les demarcacions on tenien la seva seu. En una segona etapa, cada cambra distribuïa a les altres cambres una fracció dels recursos obtinguts de les empreses amb seu dins de la seva demarcació proporcional als establiments que aquestes empreses tinguessin ubicats en altres demarcacions camerals.

La **Taula 44** mostra el percentatge del RCP que la Cambra de Comerç de Barcelona ha enviat a altres cambres i el que ha rebut d'altres cambres, per als anys 2007, 2008 i 2009. El percentatge del RCP transferit a altres cambres se situa entre el 15 % i el 17 % i el percentatge del RCP rebut entre el 8 % i el 12 %. Aquestes xifres ens podrien donar una primera idea, molt aproximativa, del grau de presència amb establiments productius de les empreses catalanes a la resta de l'Estat i de les empreses espanyoles a Catalunya.

Taula 44. Distribució del RCP

	RCP % Transferit	% Rebut
2007	100,0	17,0
2008	100,0	15,8
2009	100,0	15,5

Font: Cambra de Comerç de Barcelona

RCP: Recurs Cameral Permanent (%)

Ara bé, hi ha diversos factors que cal tenir en compte i que suggereixen que aquestes xifres subestimen a la baixa el grau d'interpenetració empresarial entre les dues zones. En primer lloc, cada cambra es reserva fins un 30 % de la recaptació de les empreses ubicades al seu territori, amb independència de si la proporció d'establiments que operen dins de la seva demarcació és o no superior a aquesta xifra. En segon lloc, hi ha algunes empreses de gran importància que pagaven el RCP a la Cambra de Comerç de Madrid, amb independència de la seva presència empresarial en altres territoris. Per altra banda, una part dels recursos transferits o rebuts per la Cambra de Barcelona anaven destinats o procedien d'altres cambres catalanes.

5. ESTALVI, INVERSIÓ I CAPACITAT DE FINANÇAMENT

Estalvi agregat

La **Taula 45** permet comparar, en primer lloc, les taxes d'estalvi i d'inversió, com a percentatge del PIB, a Catalunya i a la resta de l'Estat al llarg del període 2000-2013. L'estalvi és la diferència entre el PIB i el consum (privat i públic). La inversió és equivalent al concepte de Formació Bruta de Capital en termes de Comptabilitat Nacional. Per tant, l'estalvi fa referència a l'estalvi total o agregat, públic i privat, i dins del privat, familiar i empresarial. La inversió inclou la inversió pública i privada, en béns d'equipament, infraestructures, edificis — residencials i no residencials— i altres actius.

Taula 45. Taxes d'estalvi i d'inversió: % PIB

	S/Y		I/Y		SCC	
	CAT	ESP _s CAT	CAT	ESP _s CAT	CAT	ESP _s CAT
2000	31,2	21,2	23,9	26,9	7,3	-5,7
2001	31,4	21,9	24,0	27,0	7,5	-5,0
2002	31,2	22,9	24,1	27,3	7,1	-4,4
2003	31,6	23,4	24,6	28,1	7,0	-4,7
2004	30,8	22,7	25,1	29,1	5,7	-6,4
2005	30,7	22,7	25,8	30,5	5,0	-7,8
2006	30,7	23,1	27,2	31,9	3,5	-8,8
2007	29,6	22,9	27,9	31,7	1,8	-8,8
2008	28,5	22,0	26,3	29,8	2,3	-7,8
2009	26,7	20,9	22,0	24,4	4,7	-3,5
2010	25,8	19,4	20,3	23,4	5,4	-4,0
2011	25,8	18,8	18,6	21,9	7,2	-3,1
2012	26,0	19,2	17,4	20,3	8,5	-1,2
2013	26,9	19,1	16,2	18,8	10,7	0,4

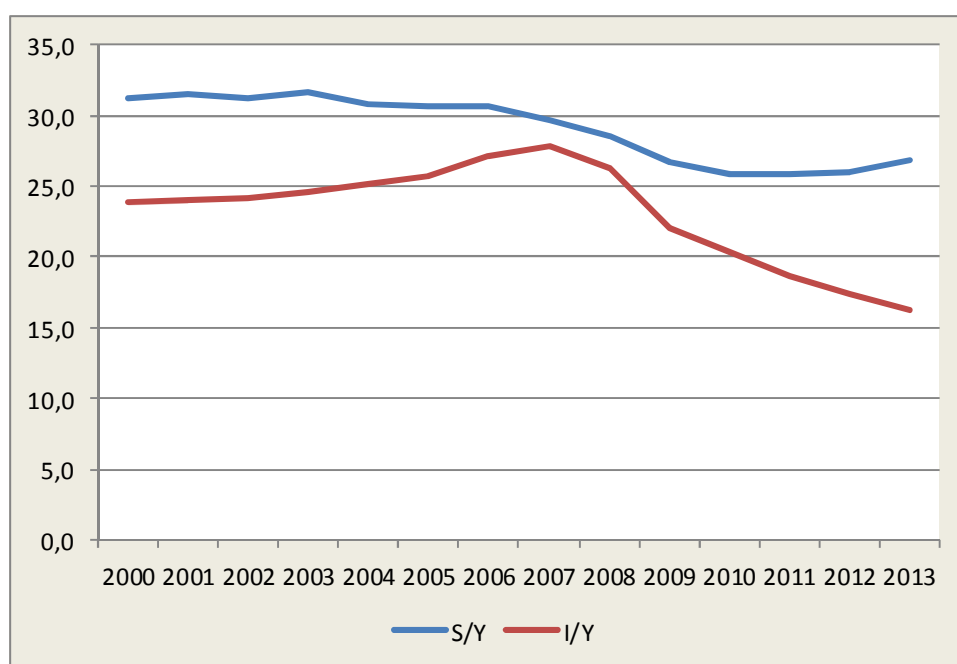
Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Y: PIB. S: Estalvi agregat. I: Formació Bruta de Capital. SCC: Saldo per Compte Corrent

A Catalunya, la taxa d'estalvi del conjunt de l'economia se situava en el 26,9 % del PIB el 2013, mentre que la taxa d'inversió ho feia molt per sota, en el 16,2 %. És a dir, l'economia catalana va generar l'any passat un volum d'estalvi brut que hauria estat suficient per finançar tota la inversió produïda al territori i a la vegada transferir recursos a l'exterior per un valor equivalent al 10,7 % del PIB. Aquests recursos poden ser utilitzats per finançar la compra d'actius a l'estranger que generin un rendiment econòmic, per finançar l'ajut al desenvolupament d'altres països sense contrapartida econòmica o en concepte de transferències fiscals a la UE i l'Estat espanyol.

El **Gràfic 9** posa clarament en evidència com al llarg de tot el període la taxa d'estalvi de l'economia catalana s'ha situat sempre per sobre de la taxa d'inversió. És a dir: l'economia catalana ha estat almenys durant aquest segle "exportadora neta de recursos" a altres economies —i en particular a la resta de l'Estat pel valor del dèficit fiscal. Durant la fase expansiva del cicle (2000-2007) la taxa d'estalvi de l'economia catalana es va situar a l'entorn del 30 % de l PIB, mentre que la taxa d'inversió augmentava gradualment fins arribar a un màxim proper al 28% el 2007. Arran de la crisi iniciada el 2008 la taxa d'estalvi cau uns cinc punts percentuals i s'estabilitza cap al final del període, però la taxa d'inversió disminueix encara amb més intensitat i de manera continuada, arribant a un mínim del 16,2 % el 2013.

Gràfic 9. Taxes d'estalvi i d'inversió, Catalunya. % PIB

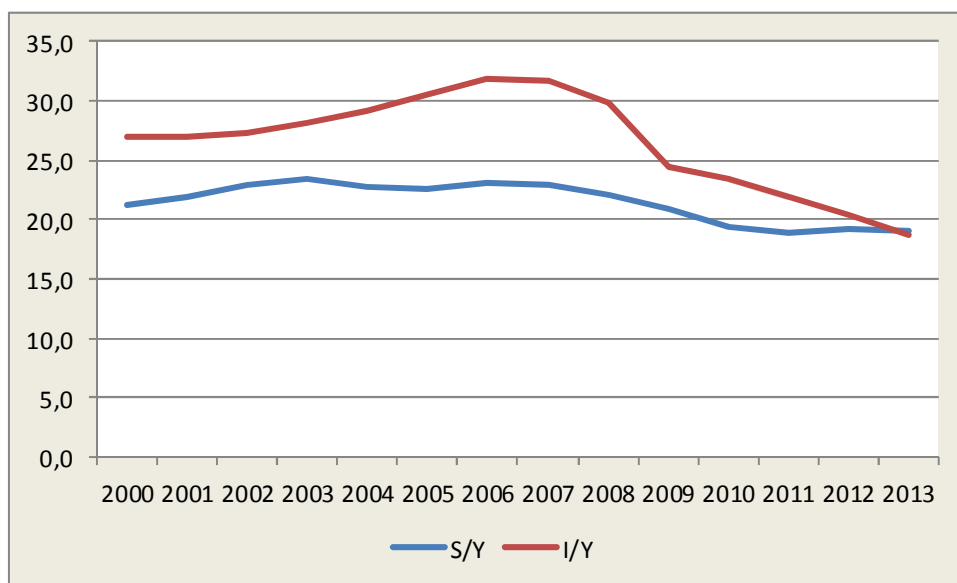

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

L'economia espanyola sense Catalunya segueix una trajectòria molt diferent. De mitjana al llarg del període la taxa d'estalvi de l'economia espanyola és uns vuit punts percentuals inferior a la catalana (19,1 % el 2013 enfront del 26,9 % a Catalunya) i la taxa d'inversió uns tres punts percentuals superior (26,5 % el 2013 enfront d'un 23,1 % a Catalunya). Com a conseqüència, el saldo comercial de l'economia espanyola ($SC=S/Y-I/Y$) és negatiu al llarg de tot el període amb excepció del 2013, que pràcticament s'equilibra. És a dir, l'economia espanyola —sense Catalunya— és "importadora neta de recursos", alguns amb contrapartida econòmica —el crèdit de l'estranger— i altres sense —com, per exemple, les transferències fiscals de Catalunya.

Com es pot observar al **Gràfic 10**, l'ajustament entre la taxa d'estalvi i la taxa d'inversió, necessari per retornar l'economia espanyola cap a una senda de creixement sostenible, s'ha produït essencialment per la via de reduir la taxa d'inversió, no per la via d'augmentar la taxa d'estalvi. De mantenir-se aquesta tendència en el futur, la taxa de creixement amb equilibri exterior de l'economia espanyola se situaria significativament per sota de la observada abans de la crisi.

Gràfic 10. Taxes d'estalvi i d'inversió Esp-Cat. % PIB

Font: Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

Si Catalunya hagués estat una economia independent amb les mateixes taxes d'estalvi i d'inversió que les registrades durant els anys de referència, hauria acumulat una posició d'inversió internacional neta positiva i creixent. En altres paraules, hauria registrat un deute extern net possiblement baix i decreixent. En canvi, una economia espanyola sense Catalunya hauria registrat una posició internacional neta més negativa, o un deute extern net més elevat, que l'efectivament registrat amb Catalunya, durant el mateix període de temps.

Estalvi familiar

L'estalvi agregat és la suma dels estalvis de les llars, les empreses i les administracions públiques. L'estalvi familiar es calcula com la proporció de la Renda Bruta Disponible (RBD) en poder de les llars que aquestes no destinen a despesa en consum. La RBD és la suma de les remuneracions salarials i dels autònoms, els beneficis empresarials, les rendes de la propietat (netes) rebudes, les prestacions socials monetàries i altres transferències corrents rebudes per les famílies, menys els impostos directes, les cotitzacions socials i altres transferències corrents pagades per les famílies.

Com es pot apreciar a la **Taula 46**, la taxa d'estalvi familiar (despesa final en consum final com a percentatge de la RBD) és al voltant d'un punt percentual superior a Catalunya, en comparació amb la mitjana espanyola, segons les últimes dades publicades per l'INE a la CRE (aquesta es va deixar d'elaborar i per tant no es disposa de dades més recents). El notable augment d'aquesta taxa a les dues zones durant 2009 coincideix amb l'eclosió de la crisi i va ser transitori, induït per motius de precaució davant el ràpid augment de l'atur.

Taula 46. Taxa d'estalvi familiar

	Consum M€		RDB M€		Est. Familiar M€		% EF/RDB	
	CAT	ESP	CAT	ESP	CAT	ESP	CAT	ESP
2008	108.941,0	612.339,0	127.108,3	706.876,0	18.167,3	94.537,0	14,3	13,4
2009	103.709,9	582.258,0	128.612,1	710.790,0	24.902,2	128.532,0	19,4	18,1

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE (CRE)

RDB: Renda Bruta Disponible. EF: Estalvi Familiar

Inversió i capacitat de finançament

L'estalvi intern generat per una economia té dos destins possibles: el finançament de la inversió domèstica o la transferència a l'exterior per finançar altres activitats. Una part de l'estalvi generat internament per l'economia catalana es transfereix a la resta de l'Estat per la via fiscal i serveix per finançar despesa pública que es materialitza en altres territoris. Una fracció d'aquesta despesa beneficia als ciutadans catalans directa o indirectament, encara que no es materialitzi al seu territori. Però en qualsevol cas, es tracta de recursos que deixen d'estar a disposició dels agents residents a Catalunya per finançar inversions al seu territori.

Entre els anys 2000 i 2013 Catalunya va registrar un saldo per compte corrent amb l'exterior positiu a l'entorn del 6 %, un ordre de magnitud no gaire diferent del dèficit fiscal català amb el sector públic central. Això vol dir que tot i tenint en compte la transferència de recursos a l'exterior que representa el dèficit fiscal, l'economia catalana hauria generat estalvi suficient per finançar una gran part de les inversions materialitzades al seu territori, de mitjana al llarg del cicle econòmic.

6. CRÈDIT I ENTITATS DE CRÈDIT

Estocs de crèdit

L'estalvi privat el generen les empreses no financeres i les famílies. Una part de l'estalvi privat es materialitza en forma de recursos reinvertits en la pròpia empresa i una altra part es canalitza mitjançant el sistema financer. Dins del sistema financer la peça més important és el sistema creditici, conformat fins fa poc per caixes i bancs.

La **Taula 47** mostra el volum de crèdit i dipòsits d'entitats de dipòsit espanyoles enfront administracions públiques i altres sectors residents, a desembre de 2013, per comunitats i ciutats autònomes, segons la informació subministrada pel Banc d'Espanya. Com es pot observar, es dona una elevada concentració de crèdits i dipòsits a Madrid (24,3 % i 28,8 % del PIB de la Comunitat, respectivament). Catalunya registra una participació en el volum total de crèdits concedits lleugerament superior al seu PIB relatiu (20,2 % versus 18,8 %) i una participació en el volum de dipòsits lleugerament superior al seu pes en la població (16,8 % versus 15,7 %). Aquests dos valors són coherents amb el fet que es tracta d'una comunitat amb una major renda per càpita relativa i un major grau de dinamisme econòmic.

Taula 47. Entitats de dipòsit: crèdits i dipòsits

	CRÈDIT M€	DIPÒSIT M€	% CRE TOTAL	% DIP TOTAL	% PIB	% C/PIB	% D/PIB	% DIF/PIB	C/D
Andalusia	180.676,0	108.385,0	12,3	9,1	13,5	130,6	78,4	-52,3	1,7
Aragó	38.849,0	35.892,0	2,6	3,0	3,2	120,4	111,3	-9,2	1,1
Astúries	22.337,0	24.878,0	1,5	2,1	2,1	104,3	116,1	11,9	0,9
Balears	35.885,0	20.265,0	2,4	1,7	2,5	137,7	77,8	-59,9	1,8
Canàries	42.179,0	24.204,0	2,9	2,0	3,9	104,7	60,1	-44,6	1,7
Cantàbria	13.681,0	12.387,0	0,9	1,0	1,2	110,5	100,0	-10,4	1,1
Castella-La Manxa	42.179,0	35.902,0	2,9	3,0	3,5	117,2	99,8	-17,4	1,2
Castella i Lleó	56.545,0	66.393,0	3,8	5,5	5,2	105,7	124,1	18,4	0,9
<i>Catalunya</i>	<i>297.068,0</i>	<i>201.003,0</i>	<i>20,2</i>	<i>16,8</i>	<i>18,8</i>	<i>154,3</i>	<i>104,4</i>	<i>-49,9</i>	<i>1,5</i>
Extremadura	18.126,0	17.613,0	1,2	1,5	1,6	111,9	108,7	-3,2	1,0
Galícia	50.285,0	56.157,0	3,4	4,7	5,4	91,1	101,7	10,6	0,9
Madrid	357.224,0	345.227,0	24,3	28,8	17,9	194,9	188,3	-6,5	1,0
Múrcia	38.812,0	24.051,0	2,6	2,0	2,6	147,3	91,3	-56,0	1,6
Navarra	19.340,0	16.518,0	1,3	1,4	1,7	110,2	94,1	-16,1	1,2
País Basc	73.237,0	73.729,0	5,0	6,2	6,1	116,7	117,4	0,8	1,0
Rioja, La	9.452,0	8.420,0	0,6	0,7	0,8	121,7	108,4	-13,3	1,1
Valenciana, Com.	141.399,0	97.436,0	9,6	8,1	9,5	145,3	100,1	-45,2	1,5
Ceuta	1.353,0	881,0	0,1	0,1	0,1	93,0	60,6	-32,5	1,5
Melilla	1.024,0	887,0	0,1	0,1	0,1	79,0	68,4	-10,6	1,2
Sense classificar	29.360,0	0,0	2,0	0,0					
Banca electrònica	0,0	26.484,0	0,0	2,2					
Espanya	1.469.010,0	1.196.710,0	6.426.891,3	4.391.268,4	100,0	143,6	117,0	-26,6	1,2

Font: Banc d'Espanya

Per altra banda, el volum de crèdits concedits a Catalunya per entitats de dipòsit espanyoles representa el 154,3 % del PIB català, mentre que el volum de dipòsits representa el 104,4 %. Això implica una ràtio crèdits/dipòsits de l'1,5 (la mitjana espanyola és d'un 1,2) i que l'economia catalana és dependent del crèdit exterior per un valor pràcticament equivalent al 50 % del seu PIB.

La **Taula 48** mostra els crèdits i dipòsits de les entitats bancàries a desembre de 2012, segons l'*Anuario Estadístico 2012* de l'AEB (Asociación Española de Banca). En aquest cas, la concentració dels estocs acumulats a Madrid és encara més notòria. Pel que fa a Catalunya, la participació en els crèdits concedits per entitats bancàries estan bàsicament en línia amb el PIB relatiu (18,9 %), mentre que la participació en els dipòsits (11,1 %) se situa molt per sota del pes en la població.

Taula 48. Bancs: crèdits i dipòsits

	CRÈDIT M€	DIPÒSIT M€	% CRE TOTAL	% DIP TOTAL	% PIB	% C/PIB	% D/PIB	% DIF/PIB	C/D
Andalusia	92.178,0	36.508,0	11,1	5,6	13,5	66,7	26,4	-40,3	2,5
Aragó	14.948,0	8.566,0	1,8	1,3	3,2	46,3	26,6	-19,8	1,7
Astúries	11.798,0	10.653,0	1,4	1,6	2,1	55,1	49,7	-5,3	1,1
Balears	21.802,0	8.409,0	2,6	1,3	2,5	83,7	32,3	-51,4	2,6
Canàries	25.548,0	10.696,0	3,1	1,6	3,9	63,4	26,5	-36,9	2,4
Cantàbria	6.286,0	6.056,0	0,8	0,9	1,2	50,8	48,9	-1,9	1,0
Castella-La Manxa	16.362,0	10.080,0	2,0	1,5	3,5	45,5	28,0	-17,5	1,6
Castella i Lleó	25.082,0	23.612,0	3,0	3,6	5,2	46,9	44,2	-2,7	1,1
<i>Catalunya</i>	<i>157.123,0</i>	<i>71.939,0</i>	<i>18,9</i>	<i>11,1</i>	<i>18,8</i>	<i>81,6</i>	<i>37,4</i>	<i>-44,2</i>	<i>2,2</i>
Extremadura	9.101,0	6.692,0	1,1	1,0	1,6	56,2	41,3	-14,9	1,4
Galícia	30.864,0	26.587,0	3,7	4,1	5,4	55,9	48,2	-7,7	1,2
Madrid	265.838,0	267.751,0	31,9	41,2	17,9	145,0	146,1	1,0	1,0
Múrcia	21.201,0	9.409,0	2,5	1,4	2,6	80,5	35,7	-44,8	2,3
Navarra	5.918,0	4.062,0	0,7	0,6	1,7	33,7	23,1	-10,6	1,5
País Basc	30.640,0	23.807,0	3,7	3,7	6,1	48,8	37,9	-10,9	1,3
Rioja, La	3.962,0	2.637,0	0,5	0,4	0,8	51,0	34,0	-17,1	1,5
Valenciana, Com.	91.777,0	50.631,0	11,0	7,8	9,5	94,3	52,0	-42,3	1,8
Ceuta	706,0	469,0	0,1	0,1	0,1	48,5	32,2	-16,3	1,5
Melilla	679,0	531,0	0,1	0,1	0,1	52,4	41,0	-11,4	1,3
Otros	362,0	71.399,0	0,0	11,0					
<i>Espanya</i>	<i>832.174,0</i>	<i>650.491,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>81,3</i>	<i>63,6</i>	<i>-17,8</i>	<i>1,3</i>

Font: AEB

La **Taula 49** mostra els crèdits i dipòsits de les antigues caixes a desembre de 2012, segons la CECA (*Confederación Española de Cajas de Ahorro*). Catalunya participa tant en els dipòsits com en els crèdits per sobre del seu pes en el PIB i la ràtio crèdits/dipòsits es de l'1,3 (1,2 al conjunt de l'Estat). Madrid, en canvi, mostra una menor concentració de crèdits i dipòsits en aquest cas, en comparació amb les entitats bancàries.

Taula 49. Caixes: crèdits i dipòsits

	CRÈDIT M€	DIPÒSIT M€	% CRE TOTAL	% DIP TOTAL	% PIB	% C/PIB	% D/PIB	% DIF/PIB	C/D
<i>Catalunya</i>	<i>154.908,0</i>	<i>117.027,0</i>	<i>22,7</i>	<i>20,4</i>	<i>18,8</i>	<i>80,5</i>	<i>60,8</i>	<i>-19,7</i>	<i>1,3</i>
Madrid	142.278,0	81.339,0	20,9	14,2	17,9	77,6	44,4	-33,2	1,7
<i>Espanya</i>	<i>680.925,0</i>	<i>573.297,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>66,6</i>	<i>56,0</i>	<i>-10,5</i>	<i>1,2</i>

Font: CECA

Entitats de crèdit

El VAB aportat pel sector denominat “Activitats financeres i d’assegurances” ha registrat una caiguda del 30 % en sis anys, passant de representar un 4,9 % del PIB català l’any 2008 a un 3,6 % el 2013 (**Taula 50**). Al conjunt d’Espanya la caiguda ha estat del 33 %, passant del 4,9 % del PIB espanyol el 2008 al 3,6 % el 2013. Per tant, Catalunya ha augmentat lleugerament la seva participació en el VAB sectorial del conjunt de l’Estat, des del 18,5 % al 18,8 %, en línia amb la participació en el PIB.

Taula 50. Sector financer (I)

	VAB sectorial M€		% PIB total	
	CATALUNYA	ESPANYA	CATALUNYA	ESPANYA
2008	9.763,1	54.048,0	4,9	5,0
2012	7.730,4	41.394,0	4,0	4,0
2013	6.849,6	36.217,0	3,6	3,5

Font: INE (CRE)

En termes d’ocupació (**Taula 51**), l’any 2008 el sector ocupava a Catalunya a 74.000 persones a Catalunya i el 2012 (últim amb dades disponibles) l’ocupació s’havia reduït a 64.800 persones, a un ritme similar al del conjunt de l’ocupació, mantenint la participació en un 2 % de la total. Al conjunt de l’Estat l’ocupació ha caigut en termes absoluts (de 411.800 persones el 2008 a 372.800 el 2012) però ha augmentat lleugerament amb relació a l’ocupació total (del 2,0 % el 2008 al 2,1 % el 2012).

Taula 51. Sector financer (II)

	Ocupació sectorial, milers		% Ocup. total	
	CAT	ESP	CAT	ESP
2008	74,0	411,8	2,0	2,0
2012	64,8	372,8	2,0	2,1

Font: INE (CRE)

Finalment, el VAB per ocupat del sector (**Taula 52**) gairebé dobla el VAB per ocupat al conjunt de l’economia, tot i haver-se reduït un 10 % entre 2008 i 2013, i és un 7 % superior a Catalunya, en comparació amb la mitjana espanyola —on la reducció ha estat del 15 %.

Taula 52. Sector financer (III)

	VAB/OCU TOTAL €		VAB/OCU SECTOR €		% CAT/ESP
	CAT	ESP	CAT	ESP	
2008	54.801,1	52.582,9	131.933,3	131.248,2	100,5
2012	60.762,6	57.896,2	119.296,1	111.035,4	107,4

Font: Elaboració pròpia a partir d’INE (CRE)

OCU: Ocupació

En el subsector bancari, segons informació de l'AEB corresponent a desembre de 2012, a Catalunya havia 18.198 empleats i 2.518 oficines —el 16,2 i el 16,9 % del total espanyol, respectivament (**Taula 53**).

Taula 53. Bancs: empleats i oficines

	OFICINES	%	EMPLEATS	%
Andalusia	1.179	7,9	10.390	9,3
Aragó	367	2,5	1.898	1,7
Astúries	414	2,8	2.023	1,8
Balears	530	3,6	2.521	2,3
Canàries	522	3,5	3.282	2,9
Cantàbria	218	1,5	1.017	0,9
Castella-La Manxa	452	3,0	2.116	1,9
Castella i Lleó	875	5,9	4.287	3,8
<i>Catalunya</i>	<i>2.518</i>	<i>16,9</i>	<i>18.198</i>	<i>16,2</i>
Extremadura	395	2,7	1.500	1,3
Galícia	1.062	7,1	5.425	4,8
Madrid	2.440	16,4	37.493	33,5
Múrcia	457	3,1	2.464	2,2
Navarra	202	1,4	939	0,8
País Basc	728	4,9	4.731	4,2
Rioja, La	103	0,7	520	0,5
Valenciana, Com.	1.809	12,2	11.592	10,4
Ceuta	9	0,1	71	0,1
Melilla	11	0,1	89	0,1
Otros	38	0,3	1.436	1,3
<i>Espanya</i>	<i>14.879</i>	<i>100,0</i>	<i>111.992</i>	<i>100,0</i>

Font: AEB

Mentre que en el subsector de les antigues caixes, segons informació de la CECA també corresponent al 2012 (**Taula 54**), Catalunya registrava 21.463 empleats en 3.500 oficines —el 21,5 i el 19,1 % del total espanyol— posant de manifest la major importància relativa d'aquest subsector en el sistema financer català.

Taula 54. Caixes: empleats i oficines

	OFICINES	%	EMPLEATS	%
<i>Catalunya</i>	<i>3.500</i>	<i>19,1</i>	<i>21.463</i>	<i>21,5</i>
Madrid	2.411	13,1	16.395	16,4
<i>Espanya</i>	<i>18.370</i>	<i>100,0</i>	<i>99.670</i>	<i>100,0</i>

Font: CECA

Grau d'integració empresarial

La **Taula 55** mostra el nombre d'oficines bancàries dels principals bancs espanyols, existents el 2012, amb seu fora de Catalunya (Banesto, Bankinter, BBVA, Popular i Santander) i del principal banc amb seu a Catalunya (Sabadell), a cada una de les províncies catalanes. Com es pot apreciar, el 77,3 % de les oficines de Banc Sabadell estaven situades fora de Catalunya. Per altra banda, BBVA, Santander i Popular tenien entre un 14 % i un 15 % de totes les seves oficines ubicades en territori català, Bankinter un 12 % i Banesto un 9,8 %.

Taula 55. Oficines principals bancs (2012)

	BAR	GIR	LLE	TAR	CAT	TOTAL	% CAT/ESP
SABADELL	316	55	23	28	422	1.857	22,7
BBVA	293	54	56	51	454	3.028	15,0
SANTANDER	330	37	36	40	443	2.907	15,2
POPULAR	178	74	29	24	305	2.180	14,0
BANKINTER	36	4	1	3	44	367	12,0
BANESTO	112	19	9	13	153	1.564	9,8

Font: AEB

La **Taula 56** mostra el nombre d'oficines de les tres principals entitats de crèdit hereves de les antigues caixes: Caixabank, Bankia i Catalunya Bank. Com es pot observar, tres quartes parts de les oficines de Caixabank i més d'una quarta part de les oficines de Catalunya Bank estaven situades fora de Catalunya, mentre que un 13,5 % de les oficines de Bankia estaven situades en territori català.

Taula 56. Oficines principals antigues caixes (2012)

	CAT	ESP	% CAT/ESP
CAIXABANK	1.562	6.215	25,1
BANKIA	412	3.041	13,5
CAT BANK	856	1.163	73,6

Font: CECA

Finalment, la **Taula 57** presenta d'oficines de les principals entitats de crèdit a cada territori: de les catalanes (Caixabank, Sabadell i Catalunya Bank) i de les espanyoles (Banesto, Bankinter, BBVA, Popular i Santander) a Catalunya i a la resta de l'Estat. Aproximadament un 70 % de les oficines de les tres entitats de crèdit amb seu a Catalunya se situen a la resta de l'Estat, mentre que gairebé un 14 % de les oficines de les principals entitats de crèdit amb seu a la resta de l'Estat es troben a Catalunya.

Taula 57. Oficines principals bancs i caixes (2012)

	CAT	ESP	% ESP/CAT	% CAT/ESP
EDC CAT	2.840	6.395	69	
EDC ESP	1.811	11.276		13,8

Font: AEB i CECA

D'aquestes xifres es desprèn que les principals entitats de crèdit amb seu a Catalunya tenen un grau de presència molt significatiu a la resta de l'Estat i que per a les entitats de crèdit espanyoles Catalunya és un mercat important. Cal tenir en compte, però, que les xifres es refereixen a l'any 2012 i no recullen els canvis importants que han tingut lloc en els sectors financers català i espanyol al llarg del 2013 i 2014.

7. PRINCIPALS RESULTATS

Macromagnituds comparades

Per dimensió, l'economia catalana té un PIB comparable al de països europeus com Finlàndia i Grècia, un PIB per càpita (ajustat per PPC) similar al de Finlàndia i entre deu i tretze punts percentuals inferior als de Dinamarca i Àustria.

En relació al conjunt de l'Estat, i amb les últimes dades disponibles, Catalunya representa un 18,8 % del PIB, un 17,9 % de la força laboral ocupada, gairebé una quarta part de la indústria manufacturera (24,4 %), una cinquena part de la inversió en béns d'equipament i altres actius productius (20,5 %) i un 23,5 % de la despesa en R+D empresarial.

En particular, cal destacar que les exportacions catalanes de béns i serveis representen gairebé una quarta part del total espanyol (un 22,0 % el 2013) i un 39,8 % del PIB català —en progressió ascendent des del 33,1 % registrat el 2008).

L'any 2013 Catalunya registrava un superàvit comercial amb l'estranger d'uns 11.000 milions d'euros, equivalent al 5,8 % del PIB català, el que representa gairebé la meitat (44,8 %) del superàvit comercial del conjunt de l'Estat (uns 25.000 milions). Sense Catalunya, Espanya hauria registrat un saldo comercial amb l'estranger de l'1,6 %, en comparació amb el 2,4 % registrat amb Catalunya.

Fluxos i saldos comercials

a) Grau d'integració comercial

Segons la TIOC (Taula Input Output) de 2005 les vendes de béns i serveis des de Catalunya a la resta de l'Estat representen un 22,6 % del VAB català i les exportacions a l'estranger un 18,1 %. Per tant, la part majoritària del VAB generat té per destí el mercat interior català: un 59,3 %.

Cal tenir en compte, però, que la major part del VAB són serveis, que en gran part es venen dins del mateix territori on es generen. Per tant, la dependència del mercat espanyol és superior al que indiquen aquests valors en els sectors productors de béns exportables. Quan es considera només el comerç de béns industrials, segons la informació d'IDESCAT, el pes de les vendes des de Catalunya a la resta de l'Estat va representar un 39,3 % de la producció total, de mitjana durant el període 2008-2012. Un valor superior al de les vendes de productes industrials dins de Catalunya, que varen representar el 33,5 %, i de les vendes a l'estranger, amb el 27,1 %.

Segons la base de dades C-INTEREG les vendes de béns de Catalunya a la resta de l'Estat han anat perdent pes en favor de les exportacions a l'estranger, al llarg dels últims anys, de manera que aquestes últimes ja serien majoritàries. Amb les últimes dades disponibles d'aquesta base, corresponents l'any 2013, les vendes catalanes de béns a la resta de l'Estat representaven el 21,7 % del PIB i les exportacions a l'estranger el 28,7 %.

Segons una enquesta de la Cambra de Comerç de Barcelona a una mostra representativa d'empreses catalanes de tots els sectors i dimensions, elaborada l'any 2012, un 64,2 % de la facturació del conjunt d'empreses es venia dins de Catalunya, el 22,5 % a la resta de l'Estat i un 13,6 % a l'estranger. No obstant, aquests percentatges varien molt quan es discrimina segons la dimensió o el sector d'activitat on operen les empreses. Per exemple, les empreses grans (de tots els sectors) venen el 34,4 % de la seva producció a la resta de l'Estat i les manufactureres (de totes les dimensions) el 31,0 % a l'estranger i el 29,3 % a la resta de l'Estat.

Segons la informació facilitada per IDESCAT el saldo comercial entre Catalunya i la resta de l'Estat és positiu per a Catalunya i se situa a l'entorn del 5 % del PIB. En conjunt, el saldo exterior de Catalunya (amb la resta de l'Estat i amb l'estranger) ha estat positiu durant els últims tretze anys, representant un valor mitjà a l'entorn del 6 % del PIB català i del 10,7 % el 2013. Una economia espanyola sense Catalunya hauria registrat un saldo amb l'estranger uns dos punts més deficitari que el registrat amb Catalunya —suposant que amb el canvi de *estatus* polític només canvia la classificació dels fluxos comercials, no el volum. De mitjana al llarg del període 2000-2013 el saldo exterior de l'economia espanyola sense Catalunya és del –5,1 % del PIB (–2,9 % amb Catalunya) i el 2013 del 0,4 % (2,4 % amb Catalunya).

b) Vies de reducció del comerç bilateral amb el canvi d'estatus

La constitució d'un Estat propi a Catalunya pot afectar al comerç amb Espanya per tres vies: un possible boicot comercial, l'afebliment progressiu dels vincles comercials com a conseqüència de l'anomenat "efecte frontera" i la imposició d'aranzels i a altres barreres a les transaccions comercials interestatals. Aquest últim factor no es considera, ja que s'assumeix que un Estat propi català formaria part del marc institucional europeu en termes de la lliure circulació de béns, persones i capitals.

Ple que fa al boicot comercial, tractant-se d'un fenomen més emocional que racional és difícil anticipar sota quines circumstàncies es produiria i amb quina intensitat i duració. En qualsevol cas, es tractaria d'un fenomen transitori o de curt termini. Una forma d'objectivar el possible

impacte d'un boicot, en un context d'incertesa, és definir possibles escenaris d'impacte en el PIB en funció de quina sigui la intensitat del boicot, i també uns certs límits màxims d'impacte en el pitjor escenari.

Finalment, l'anomenat efecte frontera parteix de la base que els vincles comercials també depenen de factors diversos, més enllà de les barreres aranzelàries i de la distància geogràfica, com poden ser el diferent marc legal i regulatori, les afinitats culturals i, sobretot, una història compartida. La constitució d'una nova frontera podria arribar a afeblir els fluxos comercials entre dues zones properes geogràficament que són fruit de la història comuna si, com a conseqüència del nou estatus polític, es van dissolent els vincles socials i personals que prèviament cimentaven les relacions comercials, o si els marcs institucionals que regulen les transaccions econòmiques tendeixen a divergir significativament entre les dues zones arran de la separació.

A diferència del boicot, es tracta d'un fenomen que, de produir-se, tindria un impacte gradual i a termini. A la pràctica, és difícil anticipar si efectivament apareixeria un efecte frontera significatiu amb la constitució d'un Estat propi a Catalunya i, cas d'aparèixer, amb quina intensitat i velocitat contribuiria a dissoldre els actuals vincles comercials amb Espanya, i fins a quin seria compensat per una major diversificació cap a altres mercats. Com en el cas del boicot, una forma d'objectivar l'anàlisi també en aquest cas seria l'impacte en el PIB associat amb diferents escenaris de reducció del comerç entre les dues zones i establir uns límits màxims en el pitjor escenari.

c) Experiències internacionals

Les experiències recents d'altres països que han experimentat processos de constitució d'un Estat propi a Europa, o que comparteixen també frontera amb l'Estat espanyol, són rellevants, però no resulten directament aplicables.

En primer lloc, el fet que la intensitat del comerç interregional entre Catalunya i la resta d'Espanya sigui unes tres vegades superior a la del comerç interestatal entre Portugal i Espanya és el resultat de la història, diferenciada en el primer cas i compartida en el segon. Per tant, sembla improbable que amb la constitució d'un Estat propi el comerç entre Catalunya i la resta d'Espanya experimentés una reducció del 60 % o més a curt i termini —que seria l'ordre de contracció del comerç bilateral que situaria Catalunya com a Portugal en relació a Espanya. De produir-se aquesta reducció del comerç bilateral com a conseqüència d'un hipotètic efecte "frontera", seria gradual i condicionada a l'aparició de divergències prou significatives en els àmbits regulatori, social i fins i tot cultural.

Els casos de Txèquia i d'Eslovàquia, per altra banda, mostren que la diversificació del comerç cap a altres mercats va més que compensar la caiguda dels intercanvis entre les dues zones. Els dos països van registrar augments significatius del PIB i de les exportacions totals des de la separació. De fet, l'impacte més negatiu sobre el nivell d'activitat a aquestes dues economies es va produir dos anys abans, amb la desintegració del mercat soviètic —fenomen que també va afectar Finlàndia amb un mateix ordre de magnitud, tot i ser un estat independent.

En el cas d'Eslovènia, la caiguda de les exportacions l'any posterior a la independència (1991) va ser d'un 23,5 % i la del PIB d'un 5,5 %. Els anys següents tant les exportacions com el PIB van tornar a créixer, però no es va recuperar el nivell de PIB anterior a la separació fins el 1994. En aquest cas, però, és difícil separar l'impacte d'un possible efecte frontera de la implosió dels principals mercats de referència d'aquesta economia —iugoslau i soviètic— que va coincidir però no va ser provocada per la independència d'aquest petit país.

Cal tenir en compte que es tracta de processos que van tenir lloc en un context de forta reestructuració econòmica, com a conseqüència de la transició cap a una economia de mercat, amb la consegüent reorientació dels fluxos comercials cap a tercers països.

d) Impacte de diferents escenaris de reducció del comerç bilateral

En el cas de Catalunya, si la constitució de l'Estat propi es produís dins de l'àmbit econòmic europeu i de forma pactada amb l'Estat espanyol, no hi hauria raons objectives per esperar una reducció dels fluxos comercials amb impacte negatiu sobre el PIB. Els factors determinants dels fluxos comercials continuarien sent els fonamentals per a tota economia oberta al lliure mercat: qualitat, preu i servei. No obstant, a la pràctica els mercats —tant els consumidors com els productors— també es mouen per preferències subjectives i és possible que si la separació es produís en un context de forta animadversió —encara que fos pactada en l'àmbit polític— aquest sentiment tingués un impacte no negligible sobre els fluxos comercials. També hi ha la possibilitat d'una divergència creixent entre els marcs que regulen l'activitat econòmica a les dues zones, amb conseqüències negatives sobre els fluxos comercials. Una reducció del comerç entre Catalunya i Espanya tindria certament conseqüències negatives sobre el PIB (nivell i taxa de creixement) i sobre l'ocupació a les dues zones, així com sobre els respectius saldos comercials, que determinen la capacitat d'una economia per assolir una senda de creixement equilibrada i sostenible a llarg termini. El propòsit d'aquesta secció de l'informe és intentar quantificar l'ordre de magnitud d'aquests efectes.

Per fer-ho se suposa que la contracció de les vendes és simètrica —cau en la mateixa magnitud a les dues economies— i té lloc al llarg d'un període entre tres i cinc anys, de manera que hi ha un cert marge per a la substitució de les vendes perdudes per mercats alternatius i de les compres cancel·lades per producció domèstica. La causa de la contracció podria ser un boicot durador, que s'estén a mitjà termini; un efecte frontera accelerat, que es concentra en els primers anys des de la constitució del nou Estat; una combinació de les dues coses, o qualsevol altra factor que contribuís a reduir els fluxos comercials bilateral.

Es preveuen cinc escenaris, amb reduccions dels intercanvis bilaterals del 10, 20, 30, 40 i 50 %. Els resultats de la simulació mostren que l'impacte en el cas de Catalunya va del -1,1 % al -5,7 % del PIB català en els dos escenaris extrems. A l'economia espanyola sense Catalunya les pèrdues se situarien entre el -0,3 % i el -1,4 % del seu PIB.

Per altra banda, després de la pèrdua d'una part del mercat espanyol Catalunya continuaria tenint un saldo global positiu: entre un 9,6 % amb una reducció de les exportacions a Espanya del 10 % i un 5 % amb una reducció del 50 %. Espanya sense Catalunya, en canvi, passaria d'un

superàvit comercial amb l'exterior del 2,4 % del PIB amb Catalunya a un saldo encara positiu del 0,4 %, en un escenari sense reducció del comerç entre les dues zones. Si el comerç entre les dues economies es reduís un 20 % el saldo exterior espanyol entraria en terreny negatiu i amb una caiguda del comerç Catalunya-Espanya del 50 % arribaria fins al -1,0 % del PIB. Per tant, malgrat que l'impacte d'una reducció del comerç entre les dues zones en termes de PIB seria més negatiu per a Catalunya, en termes de saldos comercials l'economia catalana encara disposaria d'un notable superàvit amb l'exterior, mentre que l'economia espanyola tornaria a una situació de dèficit comercial.

És important destacar que una caiguda del comerç del 50 % representa un escenari de màxims altament improbable. La raó és que a l'entorn de la meitat de la producció catalana de béns exportables (industrials) la generen filials d'empreses estrangeres o amb seu fora de Catalunya. És presumible que els intercanvis comercials d'aquestes empreses no es veiessin afectats pel canvi d'estatus, sempre que fos dins del marc europeu. Per tant, una reducció del comerç entre Catalunya i Espanya del 50 % implicaria que el 100 % de les vendes a Espanya del 100 % de les empreses de béns exportables amb seu a Catalunya es perden amb la constitució del nou Estat. A menys que la separació fos molt conflictiva, són més probables escenaris de reducció del comerç bilateral més propers al 10 % que al 50 %.

Per altra banda, encara que la reducció del comerç bilateral fos d'un ordre de magnitud clarament inferior al 50 %, probablement afectaria de manera molt desigual a diferents empreses i sectors. Per tant, encara que en conjunt la pèrdua de valor fos moderada, per a determinades empreses o sectors podria ser molt significativa.

A més, cal tenir en compte que les pèrdues en termes de PIB estimades a mitjà termini no recullen l'impacte negatiu sobre la productivitat i la competitivitat derivat d'haver de substituir proveïdors i clients per criteris no econòmics. Tampoc recullen el possible impacte negatiu sobre la inversió i les expectatives de creixement.

En resum: una reducció del comerç bilateral entre les dues zones per raons no econòmiques possiblement comportaria una pèrdua similar en termes absoluts per a les dues parts. En termes relatius com a proporció del PIB Catalunya sortiria més perjudicada, però podria mantenir un saldo exterior positiu, mentre que l'economia espanyola podria passar a registrar un saldo exterior negatiu.

Estructura empresarial

a) Demografia i dimensió empresarial

La suma de petites, mitjanes i grans empreses amb assalariats radicades a Catalunya (excloent autònoms i microempreses) representen a l'entorn del 21 % del total espanyol, per sobre del pes de la comunitat en el PIB. Però a mesura que augmenta la dimensió Catalunya perd pes relatiu. (A Catalunya s'ubiquen 16 empreses amb més de 5.000 treballadors, el 16 % del total, i a Madrid 63.)

Com a conseqüència de la crisi, el nombre total d'empreses s'ha reduït a l'entorn d'un 16 % entre 2008 i 2013, tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat.

b) Rendibilitat, finançament i creixement

Històricament, l'empresa catalana ha registrat uns nivells de rendibilitat força similars als dels principals països de la Unió Europea. Per altra banda, els nivells de rendibilitat econòmica de les empreses de la resta de l'Estat els anys 2011 i 2012, segons la CBBE, han estat superiors als registrats per les empreses catalanes (6,1 % el 2011 i 5,6 % el 2012, en comparació amb 4,7 % i 4,9 %, respectivament).

En qualsevol escenari de futur amb Estat propi a curt i mitjà termini, cal tenir en compte que la situació econòmica i financera de les empreses catalanes, en el seu conjunt, és encara fràgil — tot i la recent millora de les expectatives. Per a què la recuperació es consolidi cal que aquesta situació vagi millorant gradualment al llarg dels propers anys, a mesura que augmenta el grau d'utilització de la capacitat productiva i milloren els marges de benefici. Només quan la diferència entre la rendibilitat econòmica i la del deute públic s'hagi tornat a eixamplar, les empreses tindran prou incentiu per tornar a invertir en actius amb risc i la recuperació es consolidarà.

Entre els anys 2000 i 2008, les empreses catalanes van registrar un notable augment de la ràtio de deutes amb cost sobre fons propis i, al final del període, un fort increment dels interessos dels deute. La combinació d'aquestes dues variables va fer augmentar significativament la càrrega que representen les despeses financeres com a proporció del valor afegit, introduint un important element de fragilitat en els balanços empresarials. Entre 2009 i 2012 la ràtio d'endeutament de l'empresa catalana s'ha mantingut relativament estable, a l'entorn del 50 %

Si durant els propers anys la rendibilitat i el ritme d'activitat es recuperen, l'estructura dels balanços empresarials no representarà un problema per a la recuperació —sempre que almenys es mantingui l'actual grau de capitalització, representat pel pes dels fons propis en el passiu. Però cal tenir en compte que un augment dels tipus d'interès o un *shock* negatiu sobre el nivell d'activitat recauria sobre uns balanços empresarials més fràgils en comparació amb el període anterior a la crisi.

c) Grau d'integració empresarial

Una informació important però que no es coneix amb precisió és el percentatge de valor afegit que les empreses amb seu a Catalunya generen a la resta de l'Estat, i el que les empreses amb seu a la resta de l'Estat generen a Catalunya. És a dir: el grau d'integració empresarial entre les dues economies.

Les dades d'ingressos territorialitzats de les cambres de comerç fins l'any 2009 ens permeten fer una primera aproximació —per a la demarcació de la Cambra de Barcelona. Amb totes les reserves, tenint en compte les limitacions de la font, el percentatge d'ingressos rebuts a la

Cambrà de Barcelona procedent d'altres cambres, que es calcula en proporció al nombre d'establiments d'empreses espanyoles amb seu fora de Barcelona, suggereix un grau d'integració empresarial entre les dues economies prou significatiu.

Les empreses amb seu a la resta de l'Estat representarien una proporció no inferior al 10 % de la xifra de negoci total del sector empresarial amb establiment a Catalunya, mentre que no menys d'un 15 % de la xifra de negoci del sector empresarial amb seu a Catalunya es generaria en establiments a la resta de l'Estat.

Estalvi, inversió i capacitat de finançament

a) Estalvi agregat

A Catalunya, la taxa d'estalvi del conjunt de l'economia se situava en el 26,9 % del PIB el 2013, mentre que la taxa d'inversió ho feia molt per sota, en el 16,2 %. És a dir, l'economia catalana va generar l'any passat un volum d'estalvi brut que hauria estat suficient per finançar tota la inversió produïda al territori i a la vegada transferir recursos a l'exterior per un valor equivalent al 10,7 % del PIB —que per definició és també és el valor del saldo comercial. Al llarg dels últims anys, l'economia catalana ha estat “exportadora neta de recursos” a altres economies —i en particular a la resta de l'Estat.

En canvi, la taxa d'estalvi de l'economia espanyola és uns vuit punts percentuals inferior a la catalana (19,1 % el 2013 enfront del 26,9 % a Catalunya) i la taxa d'inversió gairebé tres punts percentuals superior (18,8 % el 2013 enfront d'un 16,2 % a Catalunya). Com a conseqüència, l'economia espanyola —sense Catalunya— ha tendit històricament a ser “importadora neta de recursos”, alguns amb contrapartida econòmica —el crèdit de l'estranger— i altres sense —com per exemple les transferències fiscals de Catalunya.

Si Catalunya hagués estat una economia independent amb les mateixes taxes d'estalvi i d'inversió que les registrades durant els anys de referència, hauria acumulat una posició d'inversió internacional neta positiva i creixent. En altres paraules, hauria registrat un deute extern net possiblement baix i decreixent. En canvi, una economia espanyola sense Catalunya hauria registrat una posició internacional neta més negativa, o un deute extern net més elevat, que l'efectivament registrat amb Catalunya, durant el mateix període de temps.

b) Estalvi familiar

La taxa d'estalvi familiar (despesa final en consum final com a percentatge de la Renda Bruta Disponible) és al voltant d'un punt percentual superior a Catalunya, en comparació amb la mitjana espanyola.

c) Inversió i capacitat de finançament

Entre els anys 2000 i 2013, Catalunya va registrar un saldo per compte corrent amb l'exterior positiu a l'entorn del 6 %, un ordre de magnitud no gaire diferent del dèficit fiscal català amb el sector públic central. Això vol dir que tot i tenint en compte la transferència de recursos a l'exterior que representa el dèficit fiscal, l'economia catalana hauria generat estalvi suficient per finançar una gran part de les inversions materialitzades al seu territori, de mitjana al llarg del cicle econòmic.

Crèdit i entitats de crèdit

a) Estocs de crèdit

Catalunya registra una participació en el volum total de crèdits concedits lleugerament superior al seu PIB relatiu (20,2 % versus 18,8 %) i una participació en el volum de dipòsits lleugerament superior al seu pes en la població (16,8 % versus 15,7 %).

Per altra banda, el volum de crèdits concedits a Catalunya per entitats de dipòsit espanyoles representa el 154,3 % del PIB català, mentre que el volum de dipòsits representa el 104,4 %. Això implica una ràtio crèdits/dipòsits de 1,5 (la mitjana espanyola és d'un 1,2) i que tan l'economia catalana com l'espanyola en conjunt són encara dependents del crèdit exterior.

b) Entitats de crèdit

Amb dades referides a l'any 2012 —les últimes disponibles públicament al tancament d'aquest informe— el subsector del bancs a Catalunya ocupa a 18.198 empleats i disposa de 2.518 oficines —el 16,2 i el 16,9 % del total espanyol, respectivament. Mentre que en el subsector de les antigues caixes, registra a Catalunya 21.463 empleats en 3.500 oficines —el 21,5 i el 19,1 % del total espanyol— posant de manifest la major importància relativa d'aquest subsector en el sistema financer català.

c) Grau d'integració empresarial

Aproximadament un 70 % de les oficines de les tres principals entitats de crèdit amb seu a Catalunya se situen a la resta de l'Estat, mentre que gairebé un 14 % de les oficines de les sis principals entitats de crèdit amb seu a la resta de l'Estat es troben a Catalunya.

D'aquestes xifres es desprèn que les principals entitats de crèdit amb seu a Catalunya tenen un grau de presència molt significatiu a la resta de l'Estat i que per a les entitats de crèdit espanyoles Catalunya és un mercat important. Cal tenir en compte, però, que les xifres es refereixen a l'any 2012 i no recullen els canvis importants que han tingut lloc en els sectors financers català i espanyol al llarg del 2013 i 2014.